

INSTYTUT PSYCHIATRII I NEUROLOGII

Janusz Sierosławski, Urszula Sierosławska, Łukasz Wieczorek

**UŻYWANIE ALKOHOLU I NARKOTYKÓW
PRZEZ MŁODZIEŻ SZKOLNĄ
RAPORT Z BADAŃ ANKIETOWYCH
ZREALIZOWANYCH W WOJEWÓDZTWIE MAŁOPOLSKIM
W 2024 R.**

**EUROPEJSKI PROGRAM
BADAŃ ANKIETOWYCH W SZKOŁACH
ESPAD**

WARSZAWA 2024

Projekt realizowany ze środków finansowych Województwa Małopolskiego

SPIS TREŚCI

STRESZCZENIE	3
WPROWADZENIE	6
CEL BADANIA	7
POPULACJA I PRÓBA	8
PROCEDURA BADAWCZA	9
WYNIKI	11
Palenie tytoniu	11
Picie napojów alkoholowych	28
Używanie innych substancji psychoaktywnych	38
Problem dopalaczy	57
Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi	59
Dostępność substancji psychoaktywnych	65
Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych	78
Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych	83
Rodzice a używanie substancji przez młodzież	85
Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo	88
Gry hazardowe	93
Wiarygodność wyników.....	102
Dynamika problemu w Województwie Małopolskim w latach 2015-2019	104
WNIOSKI I REKOMENDACJE	113
PRZYPISY	114

STRESZCZENIE

W maju i czerwcu oraz we wrześniu i październiku 2024 r. w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) zrealizowano audytoryjne badania ankietowe na próbie reprezentatywnej uczniów pierwszych (wiek: 15-16 lat) i trzecich (wiek: 17-18 lat) klas szkół średnich województwa małopolskiego. Badani z klas pierwszych zostali przyporządkowani do młodszej kohorty, z kolei respondenci z klas trzecich do próby uczniów ze starszej kohorty. Pozwoliło to na dychotomizację próby. Badania ESPAD podjęto w 1995 r. z inicjatywy Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs (Pompidou Group) działającej przy Radzie Europy. Na poziomie europejskim badania koordynowane są przez szwedzki ośrodek badań nad alkoholem i narkotykami (CAN) ze Sztokholmu. Celem badania był przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych, ale także ocena czynników wpływających na rozpowszechnienie, ułożonych zarówno po stronie popytu na substancje, jak i ich podaży.

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży. Chociaż raz w ciągu całego swojego życia piło 65,2% uczniów z młodszej grupy i 83,9% uczniów z starszej grupy. Picie napojów alkoholowych jest na tyle rozpowszechnione, że w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem piło 29,1% piętnasto-szesnastolatków i 58,1% siedemnasto-osiemnastolatków.

Wysoki odsetek badanych przyznaje się do osiągnięcia stanu upojenia alkoholowego, tak że zaburzeniu ulega stan równowagi, mowa lub pamięć. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem chociaż raz w taki sposób upiło się 9,9% uczniów z młodszej kohorty i 20,1% ze starszej grupy wiekowej. W czasie całego życia ani razu nie upiło się 76,6% uczniów młodszych i 50,5% uczniów starszych.

Palenie tytoniu jest zachowaniem mniej powszechnym. Chociaż raz w życiu tytoń paliło 32,5% uczniów z młodszej kohorty i 52,4% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 15,7% uczniów z grupy młodszej i 26,3% ze starszej.

Jeszcze rzadziej zdarza się przyjmowanie leków uspokajających lub nasennych bez przepisu lekarza. Takie doświadczenia, chociaż raz w życiu, stały się udziałem 14,1% uczniów z młodszej kohorty i 19,7% ze starszej kohorty. Sięganie po te leki jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców.

Wyniki badania wskazują na znacznie niższy poziom rozpowszechnienia używania substancji nielegalnych niż alkoholu i tytoniu. Wśród tych, którzy mają za sobą takie doświadczenia większość stanowią osoby, które co najwyżej eksperymentowały z marihuaną lub haszyszem. Chociaż raz w ciągu całego życia używało tych substancji 13,4% młodszych uczniów i 26% starszych uczniów. Na drugim miejscu pod względem rozpowszechnienia doświadczeń z używaniem substancji nielegalnych w młodszej kohorcie jest ecstasy, a w starszej LSD. Chociaż raz w ciągu całego życia ecstasy używało 3,2% młodszych uczniów. LSD było używane przez 4,4% 17-18 latków.

Aktualne, okazjonalne używania substancji nielegalnych, czego wskaźnikiem jest używanie w czasie ostatnich 12 miesięcy, także stawia przetwory konopi na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia. W pierwszych klasach używa tego środka ponad 10,7% uczniów, zaś w trzecich klasach – 18,7%.

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem 6% piętnasto-szesnastolatków i 8,1% siedemnasto-osiemnastolatków używało marihuany lub haszyszu.

Pozytywny wynik testu przesiewowego na problemowe używanie przetworów konopi, uzyskało 4,4% uczniów z młodszej grupy oraz 4,7% uczniów ze starszej kohorty.

Odsetki uczniów, którzy kiedykolwiek używali dopalaczy (5,2% pierwszoklasistów i 6% trzecioklasistów) są znacznie niższe niż odsetki sięgających po przetwory konopi.

Uwagę zwraca wysoki poziom dostępności napojów alkoholowych przejawiający się w ocenach respondentów. Na tym tle dostępność substancji nielegalnych jest oceniana niżej. Spośród substancji nielegalnych najwyżej oceniana jest dostępność przetworów konopi.

Badani narażeni są przede wszystkim na oferty napojów alkoholowych, spośród substancji nielegalnych uczniom najczęściej proponowane są przetwory konopi oraz alkohol produkowany nielegalnie domowym sposobem.

Większość młodzieży jest dobrze zorientowana w zakresie ryzyka szkód zdrowotnych i społecznych związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. O stopniu ryzyka, według ocen respondentów, decyduje bardziej nasilenie używania niż rodzaj substancji.

Oczekiwania wobec alkoholu oraz marihuany i haszyszu formułowane przez młodzież szkolną odwołują się w większym stopniu do pozytywnych konsekwencji niż ewentualnych szkód.

Okolo jednej czwartej uczniów grało, chociaż raz w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać. W czasie ostatnich 30 dni takie zachowanie zadeklarowało 12,3% pierwszoklasistów i 10,6% trzecioklasistów. Można szacować, że 2,8% piętnasto-szesnastolatków i 1,8% siedemnasto-osiemnastolatków może być zagrożonych hazardem problemowym.

WPROWADZENIE

Idea paneuropejskiej współpracy w badaniach szkolnych na temat używania substancji psychoaktywnych powstała wśród badaczy tej problematyki skupionych wokół Rady Europy (Co-operation Group to Combat Drug Abuse and Illicit Trafficking in Drugs - Pompidou Group). Sprowadza się ona do uzgodnienia i na ile to możliwe wystandardyzowania metodologicznych warunków badań w różnych krajach, tak aby ich wyniki uczynić maksymalnie porównywalnymi. Badania zainicjowane przez tę grupę przyjęły formę wieloletniego programu badawczego zatytułowanego: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD) i prowadzone są co cztery lata według tych samych wystandardyzowanych technik, co umożliwia porównywalność nie tylko w przestrzeni ale i w czasie. Polska włączając się do tego projektu uzyskała możliwość śledzenia zarówno rozmiarów zjawiska jak i jego trendów rozwojowych na szerokim tle sytuacji w Europie i w poszczególnych jej krajach.

ESPAD jest pierwszym ogólnopolskim badaniem spełniającym warunki międzynarodowej porównywalności i jednocześnie podjętym z intencją śledzenia trendu w zakresie używania substancji przez młodzież szkolną. Badanie ESPAD zrealizowano w Polsce już siedmiokrotnie: w 1995 r. w 1999 r., 2003 r., w 2007 r. w 2011 r., 2015 r. oraz 2019 r., na próbach losowych uczniów klas I i III szkół ponadpodstawowych (wg starego systemu edukacji) oraz klas III gimnazjów i klas II szkół ponadgimnazjalnych (wg nowego systemu edukacji). Od września 2019 roku, w wyniku reformy systemu edukacyjnego, powrócono do „starego systemu edukacji”.

W 1995 r. badanie objęło 26 krajów europejskich, w tym Polskę, w 2019 r. w badaniu uczestniczyło już 35 krajów naszego kontynentu. W 2024 roku podobna liczba krajów zadeklarowała udział w projekcie. Badanie ESPAD wspierane jest przez Europejską Agencję ds. Narkotyków (European Union Drugs Agency, EUDA, wcześniej Europejskie Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii, European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction –

EMCDDA), bowiem dostarcza danych w zakresie jednego z pięciu kluczowych wskaźników, tj. używania narkotyków w populacji generalnej.

Jak pokazały wyniki dotychczasowych badań ogólnopolskich picie alkoholu przez młodzież stało się niemal statystyczną normą. Używanie substancji nielegalnych stawało się coraz bardziej widocznym problemem. Pod względem rozpowszechnienia używania leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza polskie piętnastolatki plasują się na pierwszym miejscu w Europie. Wszystkie te napawające niepokojem zjawiska podlegają dynamice, stąd potrzeba monitorowania. Istotną cechą problemu używania substancji psychoaktywnych przez młodzież jest jego nierównomierna dystrybucji na terenie kraju. Generalnie problem ten bardziej rozpowszechniony jest w wielkich miastach. Na zróżnicowania związane ze stopniem urbanizacji nakładają się zróżnicowania regionalne. Zarówno ogólna strategia zapobiegawcza, jak konkretne działania profilaktyczne podejmowane zarówno w skali kraju, jak i na poziomie regionalnym i lokalnym wymagają wiedzy o rozmiarach i trendach w rozwoju zjawiska, stąd potrzeba podejmowania także badań w skali lokalnej i regionalnej. Wyniki badań ogólnopolskich mogą okazać się kiepskim przybliżeniem lokalnego obrazu zjawiska.

CEL BADANIA

Badanie miało na celu przede wszystkim pomiar natężenia zjawiska używania przez młodzież substancji psychoaktywnych. Podstawowymi pytaniami badawczymi były zatem pytania o liczby młodych ludzi, którzy mieli doświadczenia z tego typu substancjami oraz o stopień nasilenia tych doświadczeń. Celem badania była jednak również próba identyfikacji i pomiaru czynników wpływających na rozmiary zjawiska, zarówno po stronie popytu jak podaży. W badaniu poruszono zatem takie kwestie, jak dostępność substancji psychoaktywnych, zarówno w wymiarze fizycznym jak psychologicznym, gotowość do podjęcia prób z tymi środkami, przekonania na temat ich

szkodliwości, doświadczenia w zakresie problemów związanych z ich używaniem.

Wszystkie te kwestie zostały poddane pomiarowi ilościowemu w celu dokonania oszacowań dla młodzieży Województwa Małopolskiego i porównania z wynikami badań ESPAD dla całego kraju.

POPULACJA I PRÓBA

Założono objęcie badaniem dwóch kohort młodzieży – młodzież urodzoną w 2008 roku (wiek: 15-16 lat w momencie badania) i 2006 r. (wiek: 17-18 lat w momencie badania). Podejście kohortowe, przy zdefiniowaniu kohorty przez rok urodzenia, podyktowane było względami międzynarodowej porównywalności. Przy silnym zróżnicowaniu systemów szkolnych w Europie rok urodzenia jest jedynym wspólnym kryterium zapewniającym porównywalność badanych populacji. Założono, że 95% tej młodzieży uczęszcza do szkół, w zdecydowanej większości uczniów do pierwszych klas (wiek: 15-16 lat) oraz trzecich klas (wiek: 17-18 lat) szkół średnich (licea ogólnokształcące, technika, szkoły branżowe). W związku z tym próba badawcza została pobrana spośród młodzieży szkolnej z tych typów szkół i poziomów klas.

Schemat losowania przewidywał równomierny rozkład próby w województwie przy maksymalnym jej rozproszeniu. Operatem losowania była lista szkół MEN zawierająca informacje o liczbie klas w każdej ze szkół. Jednostką losowania była klasa szkolna, próba miała zatem charakter klastrowo-warstwowy. Schemat doboru zakładał losowy dobór dwustopniowy. Najpierw losowano szkoły, a następnie klasy. Szkoły były losowane z prawdopodobieństwami proporcjonalnymi do liczby uczniów z danego poziomu nauczania, aby każdy uczeń miał jednakowe szanse znalezienia się w próbie, niezależnie od Małości szkoły i Małości klasy. Klasy dobierane były w losowaniu prostym. W klasach badaniu poddawano wszystkich obecnych w tym czasie uczniów, niezależnie od roku urodzenia.

Zrealizowana próba uczniów Województwa Małopolskiego liczyła 1303 uczniów pierwszych klas oraz 718 uczniów trzecich klas szkół średnich. W młodszej kohorcie 47,1% stanowiły dziewczęta, zaś 52,9% - chłopcy. W starszej kohorcie było 46,6% chłopców oraz 53,4% dziewcząt.

Zastosowana w badaniu wielkość próby przy opisanej wyżej metodzie jej losowania pozwala na uzyskanie reprezentatywności statystycznej dla każdej z kohort.

Wyniki prezentowane w raporcie obejmują nie tylko młodzież urodzoną w 2008 r. oraz w 2006 r., ale wszystkich uczniów pierwszych klas oraz trzecich klas szkół średnich. Na potrzeby porównań międzynarodowych eliminowani z próby są uczniowie drugorocznicy oraz ci, którzy wcześniej rozpoczęli karierę szkolną.

PROCEDURA BADAWCZA

Badanie zostało realizowane metodą ankiety audytoryjnej przez zespół ankieterów rekrutujący się spoza systemu oświaty i wychowania. Jako ankieterzy byli zatrudniani przede wszystkim ludzie młodzi, głównie studenci, o łatwym kontakcie z młodzieżą szkolną. Ankieterzy zostali przeszkoleni oraz wyposażeni w szczegółową pisemną instrukcję. Do ich zadań, poza przeprowadzeniem badania w klasie, należało przygotowanie raportu zawierającego, obok opisu realizacji badania, informacje o klasie oraz o uczniach nieobecnych w trakcie badania. Praca ankieterów była wrywkowo kontrolowana przez koordynatorów.

Nawiązanie kontaktu z wylosowanymi szkołami należało do obowiązków ankietera. Udział szkoły w badaniu negocjowany był także bezpośrednio przez ankietera. Badanie uzyskało wsparcie Ministra Edukacji Narodowej, którego pismo w tej sprawie zostało przekazane za pośrednictwem kuratoriów do wylosowanych szkół.

W procedurze badania położono bardzo duży nacisk na zapewnienie respondentom maksimum poczucia bezpieczeństwa oraz pełnej anonimowości.

Służyły temu:

- wymóg nieobecności nauczyciela w klasie w trakcie badania,
- reguły postępowania ankietera (np. nie mógł on chodzić po klasie i zaglądać uczniom w kwestionariusze),
- specjalna procedura zwrotu wypełnionego kwestionariusza polegająca na umieszczeniu go przez ucznia w kopercie, a następnie zaklejeniu jej.

Uczniowie w instrukcji otrzymali zapewnienie o pełnej anonimowości badań, zarówno na poziomie pojedynczych uczniów, jak również całej szkoły. Oznacza to, że tajemnicą objęte są również wyniki na poziomie szkół.

Ankieterzy po sprawdzeniu kompletności materiałów przekazywali je do Instytutu za pośrednictwem instruktorów lokalnych. Ankiety po zarejestrowaniu zostały poddane procedurze sprawdzenia. Następnie założono i zweryfikowano zbiór danych. Obliczenia wyników badania zostały wykonane za pomocą pakietu statystycznego SPSS for Windows ver. 21.

WYNIKI

Prezentację wyników rozpoczniemy od rozpowszechnienia używania różnych substancji psychoaktywnych: najpierw tytoniu, potem napojów alkoholowych a w końcu pozostałych środków, w tym nielegalnych. Następnie przytoczymy wyniki odnoszące się do problemów jakich doświadcza młodzież w związku z używaniem substancji. Dalej zajmiemy się kwestią dostępności poszczególnych substancji. Następnie omówimy postrzegane ryzyko używania poszczególnych substancji oraz oceny badanych odnoszące się do rozmiarów sięgania po nie w ich najbliższym otoczeniu. Później zobaczymy, jaki stosunek do używania substancji przez uczniów mają ich rodzice. Na koniec przyjrzymy się kwestiom korzystania przez młodzież nowych mediów elektronicznych oraz problemowi gier hazardowych.

Palenie tytoniu

Rozpowszechnienie palenia tytoniu było badane w trzech wymiarach czasowych - całego życia respondenta oraz ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem. Pierwszy z nich pozwala na ustalenie zasięgu zjawiska eksperymentowania z tą substancją, tzn. podejmowania prób palenia tytoniu. Drugi i trzeci przydatny jest do uchwycenie rozmiarów grupy aktualnie palących - okazjonalnie i regularnie.

Dane na temat doświadczeń z paleniem tytoniu zawiera tabela 1.

Tabela 1. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	15,7	18,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	8,3	10,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	8,4	9,7
	Nie, nigdy	67,5	61,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	26,3	27,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	12,5	14,3
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	13,6	14,6
	Nie, nigdy	47,6	43,9

Próby palenia tytoniu w czasie całego życia podejmowało 32,5% uczniów z młodszej i 52,4% uczniów ze starszej kohorty. Jednak należy odróżnić uczniów, których doświadczenia z paleniem są incydentalne od tych, którzy podejmowali próby kilkakrotnie. Wśród uczniów, którzy podejmowali próby palenia można wyróżnić frakcję osób, które paliły w czasie ostatnich 30 dni. Frakcja ta liczy 15,7% pierwszoklasistów i 26,3% uczniów starszych. Te frakcje badanych to osoby, których palenie wyszło poza fazę eksperymentowania. Poziom rozpowszechnienia palenia tytoniu jest nieznacznie niższy w województwie małopolskim niż w całym kraju.

Palenie tytoniu jest zróżnicowane ze względu na płeć badanych (tabele 2 i 3).

Tabela 2. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	16,4	18,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,8	8,9
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,7	10,4
	Nie, nigdy	67,1	61,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	26,1	26,4
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,7	14,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	16,0	14,4
	Nie, nigdy	47,2	45,0

Palenie wśród chłopców i dziewczynek jest na zbliżonym poziomie zarówno jeśli chodzi o ostatnie 30 dni jak i 12 miesięcy. Różnice wśród osób, które w ogóle nigdy nie paliły nie przekroczyły 1 punktu procentowego.

Zarówno chłopcy jak i dziewczęta zamieszkujący na terenie województwa małopolskiego nieznacznie rzadziej podejmują próby palenia w porównaniu z osobami z populacji generalnej.

Tabela 3. Palenie tytoniu kiedykolwiek w życiu przez dziewczęta

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	15,0	18,5
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,0	11,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	7,1	8,9
	Nie, nigdy	67,9	61,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	26,4	27,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	14,0	14,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	11,9	14,9
	Nie, nigdy	47,8	42,9

W czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 18,5% 15- i 16-latków oraz 29,3% 17- i 18-latków (tabela 4). W młodszej kohorcie, powyżej 6 papierosów dziennie wypalało 3,4% uczniów, a w starszej 4,8%.

Palenie wśród badanych z młodszej kohorty z województwa małopolskiego było na podobnym poziomie co w pozostałej części kraju. To samo można powiedzieć o paleniu powyżej 6 papierosów dziennie. Odsetki 15-16 latków i 17-18 latków z województwa małopolskiego były na tym samym poziomie co wśród ich rówieśników z populacji generalnej.

Tabela 4. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	81,5	79,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	7,6	9,2
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,4	3,4
	1-5 papierosów dziennie	4,2	4,5
	6-10 papierosów dziennie	1,1	1,3
	11-20 papierosów dziennie	0,9	0,7
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,4	1,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	70,7	70,0
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	13,1	14,2
	Mniej niż 1 papieros dziennie	3,8	4,0
	1-5 papierosów dziennie	7,6	6,6
	6-10 papierosów dziennie	2,0	2,3
	11-20 papierosów dziennie	1,1	1,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,7	1,5

W obu badanych kohortach podobny odsetek dziewcząt i chłopców deklaruje palenie (tabele 5 i 6). W młodszej populacji przynajmniej raz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem paliło 6,3% dziewcząt oraz 8,6% chłopców; w starszej - paliło 11,1% dziewcząt oraz 13,8% chłopców. Codzienne palenie w ilościach przekraczających 10 papierosów dziennie zadeklarowało więcej chłopców niż dziewcząt. W klasach młodszych było to 3,4% chłopców i 0,8% dziewcząt, a w starszej kohorcie 3,1% chłopców i 2,6% dziewcząt.

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z paleniem, odsetki aktualnie palących chłopców i dziewcząt ze starszej kohorty z województwa małopolskiego jest mniej rozpowszechnione niż palenie przez ich rówieśników z pozostałej części kraju.

Tabela 5. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	81,1	79,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	6,3	8,4
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,0	3,4
	1-5 papierosów dziennie	3,7	4,3
	6-10 papierosów dziennie	1,5	1,7
	11-20 papierosów dziennie	1,2	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	2,2	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	70,6	70,2
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	10,7	12,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	4,9	4,1
	1-5 papierosów dziennie	8,9	6,8
	6-10 papierosów dziennie	1,8	2,7
	11-20 papierosów dziennie	1,2	2,0
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,8	2,1

Tabela 6. Palenie tytoniu w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	82,0	79,1
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	9,0	10,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,7	3,4
	1-5 papierosów dziennie	4,8	4,6
	6-10 papierosów dziennie	0,7	1,0
	11-20 papierosów dziennie	0,5	0,4
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,3	1,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	70,9	69,9
	Mniej niż 1 papieros na tydzień	15,1	16,0
	Mniej niż 1 papieros dziennie	2,9	4,0
	1-5 papierosów dziennie	6,3	6,3
	6-10 papierosów dziennie	2,1	1,9
	11-20 papierosów dziennie	1,1	0,9
	Więcej niż 20 papierosów dziennie	1,6	0,9

W 2024 roku zapytano uczniów o palenie e-papierosów. Ich używanie jest bardziej rozpowszechnione wśród starszej kohorty zarówno, jeśli chodzi o używanie kiedykolwiek w życiu (starsza kohorta: 61,7%, młodsza kohorta: 48,9%) jak i o ostatnie 30 dni przed badaniem (starsza kohorta: 42,5%, młodsza kohorta: 30,2%).

W porównaniu z próbą ogólnopolską, 17-18 letni uczniowie z terenu województwa małopolskiego rzadziej używali e-papierosów niż ich rówieśnicy z populacji generalnej. W przypadku młodszej kohorty wartości są zbliżone, za wyjątkiem dość dużej różnicy w paleniu w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Około 7% mniej uczniów z małopolskiego w porównaniu do rówieśników z populacji generalnej paliło w tym okresie e-papierosy.

Tabela 7. Palenie e-papierosów kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni.

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	30,2	37,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,3	10,8
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	8,3	8,7
	Nie, nigdy	51,1	43,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	42,5	50,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,5	9,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	8,7	8,9
	Nie, nigdy	38,3	30,5

W młodszej kohorcie to dziewczęta paliły e-papierosy częściej niż chłopcy. Największą różnicę odnotowano w czasie palenia w ostatnich 30 dniach (odpowiednio 31,5% i 29,5%). W starszej kohorcie wyższy odsetek dziewcząt niż chłopców deklarował palenie e-papierosów. Największe różnice odnotowano w przypadku palenia w czasie ostatnich 30 dni (39,8% chłopcy, 44,7% dziewczęta).

Porównywalne odsetki chłopców i dziewcząt zamieszkujących województwo małopolskie używają e-papierosów w porównaniu do respondentów z populacji generalnej.

Tabela 8. Palenie e-papierosów wśród chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	29,3	36,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,5	9,1
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	9,4	10,5
	Nie, nigdy	50,8	44,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	39,8	47,5
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	9,5	9,0
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	11,3	10,5
	Nie, nigdy	39,4	32,9

Tabela 9. Palenie e-papierosów wśród dziewcząt

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	31,5	38,3
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	10,4	12,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	7,1	6,9
	Nie, nigdy	51,0	42,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	44,7	53,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	11,4	10,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	6,6	7,6
	Nie, nigdy	37,3	28,5

Analiza rozpowszechnienia palenia e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem pokazuje, że w młodszej kohorcie produkty te codziennie lub prawie codziennie używane są przez około 15,6% uczniów, z kolei w starszej grupie przez 25,7%. Co najmniej raz w tygodniu używa ich 8,4% pierwszoklasistów oraz 10,4% trzecioklasistów.

Porównując wyniki uzyskane w województwie małopolskim to młodzież z tego obszaru praktycznie rzadziej używała e-papierosów w ostatnich 30 dniach przed badaniem. Największe różnice odnotowuje się przypadku deklaracji używania codziennie lub prawie codziennie gdzie różnice sięgają około 6 punktów procentowych w każdej kohorcie.

Tabela 10. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	66,8	60,7
	Rzadziej niż raz na tydzień	9,1	10,3
	Co najmniej raz na tydzień	8,4	7,4
	Codziennie lub prawie codziennie	15,6	21,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	54,3	46,8
	Rzadziej niż raz na tydzień	9,6	11,2
	Co najmniej raz na tydzień	10,4	10,0
	Codziennie lub prawie codziennie	25,7	32,1

Wśród pierwszoklasistów chłopcy w wyższych odsetkach deklarowali, że nie używali e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w porównaniu z dziewczynkami (odpowiednio 67,1% i 66,4%). W tej grupie palenie codzienne lub prawie codzienne (dziewczęta: 15,6%, chłopcy: 15,6%) jest na takim samym poziomie wśród chłopców i dziewcząt, natomiast palenie co najmniej raz na tydzień (dziewczęta: 9,1%, chłopcy: 7,7%) powszechniejsze jest wśród dziewcząt.

W starszej kohorcie, ponad połowa chłopców deklarowała, że nie używała e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Podobnie było wśród dziewcząt z tej grupy. Jednak, jeśli chodzi o codzienne palenie to dziewczęta robiły to częściej niż chłopcy (odpowiednio 27,9% i 23,3%). W przypadku palenia co najmniej raz na tydzień to było ono na podobnym poziomie.

Chłopcy z województwa małopolskiego przeważnie rzadziej używali e-papierosów 30 dni przed badaniem w porównaniu do ich rówieśników z populacji

generalnej za wyjątkiem palenia co najmniej raz na tydzień przez 17-18 latków. W przypadku dziewcząt z województwa małopolskiego to paliły one na zbliżonym poziomie co ich rówieśniczki w populacji generalnej.

Tabela 11. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przez chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	67,1	61,3
	Rzadziej niż raz na tydzień	9,5	10,4
	Co najmniej raz na tydzień	7,7	8,0
	Codziennie lub prawie codziennie	15,6	20,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	58,3	50,2
	Rzadziej niż raz na tydzień	7,7	10,1
	Co najmniej raz na tydzień	10,7	9,9
	Codziennie lub prawie codziennie	23,3	29,8

Tabela 12. Używanie e-papierosów w czasie ostatnich 30 dni przez dziewczęta

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	66,4	59,9
	Rzadziej niż raz na tydzień	8,8	10,4
	Co najmniej raz na tydzień	9,1	6,9
	Codziennie lub prawie codziennie	15,6	22,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Wcale nie używałem(łam) w czasie ostatnich 30 dni	51,2	44,0
	Rzadziej niż raz na tydzień	10,9	11,9
	Co najmniej raz na tydzień	10,1	10,2
	Codziennie lub prawie codziennie	27,9	33,9

Znacznie mniej respondentów z obu grup nie paliło e-papierosów w porównaniu do tradycyjnych papierosów. W młodszej grupie stosunek ten wynosi odpowiednio (47,5% tych którzy nie próbowali nigdy e-papierosów i 26,9% tych, którzy nie próbowali nigdy papierosów tradycyjnych). Do regularnego palenia papierosów przyznało się 5,6% pierwszoklasistów, a co piąty stwierdził, że używa ich okazjonalnie.

Podobne trendy można zauważyć wśród starszych respondentów, gdzie palenie tradycyjnych papierosów było bardziej rozpowszechnione w porównaniu do papierosów tradycyjnych (odsetki, które nigdy nie paliły e-papierosów: 33,7%, odsetki, które nigdy nie paliły papierosów tradycyjnych: 24,4%). Prawie 8% trzecioklasistów zadeklarowało regularne palenie tradycyjnych papierosów, a co trzeci odpowiedział że pali je okazjonalnie.

Można zaobserwować nieznaczne różnice w stosunku do tradycyjnych papierosów i e-papierosów odnotowanych na poziomie województwa oraz kraju. Większy odsetek młodzieży z terenu województwa nigdy nie próbował e-papierosów. Regularne palenie tradycyjnych papierosów było minimalnie częstsze wśród 17-18 latków z województwa małopolskiego w porównaniu do respondentów z tej grupy z populacji generalnej. Podobną właściwość zaobserwowano w młodszej kohorcie. Jednak te odnotowane różnice wynoszą niecałe 0,5%.

Tabela 13. Stosunek do tradycyjnych papierosów

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nigdy nie próbowałem(a)m e-papierosów	47,5	41,1
	Nigdy nie paliłem(a)m tradycyjnych papierosów	26,9	28,7
	Okazjonalnie paliłem(a)m tradycyjne papierosy	20,0	24,8
	Regularnie paliłem(a)m tradycyjne papierosy	5,6	5,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nigdy nie próbowałem(a)m e-papierosów	33,7	28,7
	Nigdy nie paliłem(a)m tradycyjnych papierosów	24,4	26,7
	Okazjonalnie paliłem(a)m tradycyjne papierosy	34,0	36,9
	Regularnie paliłem(a)m tradycyjne papierosy	7,9	7,6

Palenie fajki wodnej było bardziej rozpowszechnione wśród uczniów ze starszej kohorty zarówno, jeśli chodzi o doświadczenia z całego życia, jak również w przypadku ostatnich 30 dni przed badaniem.

Młodzież z województwa małopolskiego rzadziej niż badani z populacji generalnej palili fajkę wodną, zarówno jeśli analizujemy doświadczenia z całego życia jak i z ostatnich 30 dni przed badaniem.

Tabela 14. Rozpowszechnienie palenia fajki wodnej

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	1,7	2,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	3,2	3,2
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	2,2	4,4
	Nie, nigdy	92,9	89,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	3,1	3,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,3	7,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	4,9	7,6
	Nie, nigdy	85,7	81,1

W obu badanych kohortach wyższy odsetek chłopców niż dziewcząt deklarował palenie fajki wodnej. Palenie fajki wodnej wśród chłopców i dziewcząt z województwa małopolskiego jest na podobnym poziomie co w populacji generalnej. Różnice są minimalne.

Tabela 15. Palenie fajki wodnej wśród chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,1	4,2
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	3,7	4,1
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	2,7	4,4
	Nie, nigdy	91,6	87,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,8	4,9
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	5,8	8,4
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	5,5	8,2
	Nie, nigdy	85,9	78,4

Tabela 16. Palenie fajki wodnej wśród dziewcząt

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	1,3	1,1
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	2,5	2,3
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	1,8	4,4
	Nie, nigdy	94,4	92,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Tak, w czasie ostatnich 30 dni	2,6	2,7
	Tak, w czasie ostatnich 12 miesięcy, ale nie w czasie ostatnich 30 dni	6,9	6,6
	Tak, dawniej niż w czasie ostatnich 12 miesięcy	4,5	7,2
	Nie, nigdy	86,0	83,5

Picie napojów alkoholowych

Napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej, podobnie jak ma to miejsce w dorosłej części społeczeństwa. Próby picia ma za sobą 65,2% uczniów klas pierwszych i 83,9% uczniów trzecich klas szkół średnich (tabela 17).

W czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem piło jakiegokolwiek napoje alkoholowe 50,2% młodszych uczniów i 76,1% uczniów starszych. Na tym tle nie dziwi wyższy odsetek konsumentów w klasach starszych - większość uczniów z tych klas w momencie badania była już pełnoletnia lub zbliżała się do wieku dorosłości.

Za wskaźnik względnie częstego używania alkoholu przyjęto picie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Jakiegokolwiek napoje alkoholowe w tym czasie piło 29,1% uczniów z grupy młodszej i 58,1% uczniów z grupy starszej. Trzeba przypomnieć, że badanie było realizowane w maju i w czerwcu oraz wrześniu, październiku i listopadzie - okres ostatnich 30 dni przypadła zatem na kwiecień i maj oraz okres wakacyjny, w zależności od tego kiedy, który z badanych wypełniał ankietę.

Częste używanie alkoholu było znacznie rzadziej deklarowane przez uczniów w województwie małopolskim niż na terenie całego kraju. Różnice w młodszej kohorcie wynoszą około 10%, a w starszej około 15%.

Tabela 17. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	65,2	72,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	50,2	59,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	29,1	39,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	83,9	91,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	76,1	86,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	58,1	73,3

W młodszej kohorcie rozpowszechnienie picia było na podobnym poziomie wśród chłopców i dziewcząt (tabele 18 i 19). Z kolei w starszej to dziewczęta częściej niż chłopcy używały alkoholu w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz 30 dni przed badaniem.

W obu kohortach zarówno wśród dziewcząt jak i wśród chłopców picie kiedykolwiek w życiu, picie w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz picie w czasie ostatnich 30 dni było rzadziej deklarowane przez uczniów z województwa małopolskiego, niż ich rówieśników z próby ogólnopolskiej.

Tabela 18. Picie napojów alkoholowych wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	65,7	71,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	49,4	57,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	29,3	38,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	84,0	89,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	74,8	84,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	55,5	71,6

Tabela 19. Picie napojów alkoholowych wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	64,8	74,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	51,4	62,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	29,0	39,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	83,7	92,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	77,3	88,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	60,9	75,0

Konsumpcję poszczególnych typów napojów alkoholowych prześledzimy na przykładzie doświadczeń alkoholowych zebranych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (tabela 20). Zarówno wśród pierwszoklasistów, jak również wśród młodzieży starszej najwyższe odsetki konsumentów ma piwo, na drugim

miejscu jest wódka a dopiero na trzecim wino. Każdy z trzech typów napojów jest częściej pity w klasach starszych w porównaniu z klasami młodszymi.

Wódkę pił, co najmniej raz w ciągu ostatnich trzydziestu dni, więcej niż co piąty młodszy uczeń (22,3%) i prawie co drugi uczeń szkoły wyższego poziomu (47,2%). Picie piwa zdarzyło się w tym czasie około jednej trzeciej młodszych uczniów (30,1%) i blisko 50% uczniów starszych (49,6%). Wino piło 15% młodszej młodzieży objętej badaniem i jedna trzecia uczniów ze starszej grupy (30,8%).

W Województwie Małopolskim, w młodszej i w starszej kohorcie, rozpowszechnienie picia każdego rodzaju napoju jest niższe niż średnio w kraju.

Tabela 20. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	30,1	39,2
	Cider	3,3	5,3
	Alcopop	7,3	11,1
	Wino	15,0	19,9
	Wódka	22,3	30,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	49,6	63,5
	Cider	9,4	10,4
	Alcopop	17,9	23,8
	Wino	30,8	40,9
	Wódka	47,2	60,0

Niewielkie różnice między płciami wskazują na proces homogenizacji wzorów picia związany z emancypacją dziewcząt, mimo że w naszej kulturze używanie alkoholu to raczej domena mężczyzn. W dorosłej populacji w grupie abstynentów spotyka się wielokrotnie więcej kobiet, również spożycie alkoholu

w tej grupie jest znacznie niższe niż wśród mężczyzn. W populacji młodzieży te proporcje są wyrównane.

Porównując dane z poziomu województwa małopolskiego do danych z populacji generalnej można zaobserwować znacznie niższe odsetki chłopców i dziewcząt pijących napoje alkoholowe.

Tabela 21. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	31,1	41,2
	Cider	4,0	6,6
	Alcopop	8,0	11,1
	Wino	14,8	16,9
	Wódka	21,8	30,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	51,4	65,6
	Cider	8,7	11,1
	Alcopop	15,9	22,6
	Wino	21,7	29,6
	Wódka	47,8	62,0

Tabela 22. Picie poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	29,1	37,2
	Cider	2,3	3,9
	Alcopop	6,5	10,9
	Wino	15,2	22,9
	Wódka	23,0	30,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	48,3	61,9
	Cider	9,6	9,6
	Alcopop	19,7	25,0
	Wino	38,7	50,6
	Wódka	46,8	58,5

Szczególnie niebezpieczne dla zdrowia młodego człowieka, jak również dla porządku publicznego jest picie w znacznych ilościach, a szczególnie prowadzących do przekroczenia progu nietrzeźwości. Kwestię nietrzeźwości badano także przy użyciu pytania, w którym nietrzeźwość została zdefiniowana bardziej precyzyjnie poprzez wskaźniki behawioralne (zataczanie się, bełkotanie, utrata pamięci). Takie sformułowanie pytania spowodowało, że chwytła ono stany silnego upicia, tak zatem trzeba interpretować wyniki. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabeli 23.

Blisko jedna czwarta (23,4%) uczniów z młodszej kohorty i prawie połowa (49,5%) badanych ze starszej kohorty ma za sobą doświadczenie silnego upicia się. Stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 19,1% piętnasto-szesnastolatków oraz 38,2% uczniów ze starszej grupy. W czasie ostatnich 30 dni w stanie silnego upicia się było 9,9% uczniów pierwszych klas i 20,1% uczniów klas trzecich.

Porównanie odsetków potwierdzeń nietrzeźwości w Województwie Małopolskim i w całym kraju pokazuje, że zarówno 15-16 latkowie jak i 17-18 latkowie z

województwa rzadziej potwierdzali silne upicie się kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy oraz 30 dni przed badaniem, niż analogiczny odsetek dla całego kraju.

Tabela 23. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	23,4	32,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	19,1	25,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,9	13,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	49,5	59,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	38,2	46,9
	W czasie 30 dni przed badaniem	20,1	24,3

Wskaźniki silnego upijania się są nieznacznie zróżnicowane ze względu na płeć szczególnie w starszej kohorcie, gdzie przybierają one wyższe wartości u dziewcząt niż chłopców (tabele 24 i 25). Wśród pierwszoklasistów, niezależnie od wskaźnika, notujemy podobne odsetki wśród dziewcząt, jak wśród chłopców – największa różnica to 2 punkty procentowe. W starszej kohorcie to dziewczynki upijają się częściej niż chłopcy w każdym analizowanym wymiarze czasowym.

W województwie małopolskim odnotowuje się niższe wskaźniki upijania się chłopców i dziewcząt niż wśród ich rówieśników w populacji generalnej.

Tabela 24. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	22,8	31,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	18,9	25,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	11,1	13,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	47,5	60,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	35,2	48,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	19,5	25,9

Tabela 25. Silne upicie się tzn. wypicie tyle, żeby np. zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się działo, wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	24,2	33,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	19,5	26,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	8,7	13,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	51,3	58,3
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	41,0	45,6
	W czasie 30 dni przed badaniem	21,0	23,0

Niezależnie od samooceny badanych w kwestii upicia się, w badaniu przyjęto także obiektywną miarę nadmiernego spożycia przy jednej okazji. Taką miarą było wypicie co najmniej 5 drinków przy jednej okazji. W tabeli 26 zestawiono odsetki badanych, którym zdarzało się przekraczać tę miarę. Warto zauważyć, że w młodszej grupie przynajmniej raz w ciągu ostatnich 30 dni przed badaniem 22,9% badanych wypilo ponad 5 drinków przy jednej okazji, a w starszej grupie takich uczniów było 42,9%.

Tabela 26. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	77,1	69,0
	1 raz	8,0	10,2
	2 razy	5,6	7,2
	3-5 razy	5,8	7,2
	6-9 razy	1,6	2,6
	10 lub więcej razy	1,9	3,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	57,1	41,2
	1 raz	11,9	15,1
	2 razy	9,7	14,3
	3-5 razy	11,9	15,5
	6-9 razy	4,5	5,7
	10 lub więcej razy	4,9	8,2

Picie nadmierne różnicowane jest przez płeć badanych (tabele 27 i 28). Dziewczęta nieznacznie rzadziej niż chłopcy deklarowały, że ani razu w ciągu ostatniego miesiąca poprzedzającego badanie nie przekroczyły granicy nadmiernego spożycia (5 drinków i więcej). Jednak przy upijaniu się więcej niż 10 razy, to chłopcy nieznacznie częściej deklarowali taki styl picia.

Porównując wyniki uzyskane na poziomie województwa małopolskiego z wynikami ogólnopolskimi można zaobserwować, że chłopcy i dziewczęta z tego terenu rzadziej piją nadmiernie niż ich rówieśnicy

Tabela 27. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, wśród chłopców

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	78,6	69,8
	1 raz	6,8	9,7
	2 razy	4,6	6,0
	3-5 razy	5,5	6,9
	6-9 razy	1,9	3,0
	10 lub więcej razy	2,5	4,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	58,4	40,8
	1 raz	11,6	13,8
	2 razy	8,6	13,1
	3-5 razy	12,2	15,8
	6-9 razy	3,4	6,1
	10 lub więcej razy	5,8	10,5

Tabela 28. Picie nadmierne w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem, wśród dziewcząt

Wypicie 5 lub więcej drinków z rzędu w czasie ostatnich 30 dni			
poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ani razu	75,4	68,1
	1 raz	9,5	10,7
	2 razy	6,7	8,4
	3-5 razy	6,0	7,6
	6-9 razy	1,3	2,3
	10 lub więcej razy	1,2	2,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ani razu	55,8	41,4
	1 raz	12,2	16,3
	2 razy	10,3	15,4
	3-5 razy	11,9	15,4
	6-9 razy	5,6	5,4
	10 lub więcej razy	4,2	6,2

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Do szerokiej grupy innych niż alkohol i tytoń substancji psychoaktywnych należą takie substancje legalne jak leki przeciwbólowe i nasenne czy substancje wziewne oraz szeroka gama substancji nielegalnych. Pod pojęciem substancji nielegalnych rozumiemy tu substancje, których produkcja i obrót nimi są czynami zabronionymi przez prawo. W języku publicystyki substancje te często nazywane są narkotykami.

Dane z tabeli 29 pokazują, że wśród uczniów klas młodszych na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia eksperymentowania znajdują się leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (14,1%) a dopiero na drugim marihuana i haszysz (13,4%). Wśród uczniów klas starszych na pierwszym miejscu również znajdują się marihuana i haszysz (26%). Leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez zalecenia lekarza także ułożyły się na drugim miejscu (19,7%).

Wśród pierwszoklasistów na trzecim miejscu znalazły się leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzania się (8,6%), a na czwartym substancje wziewne (5%). W starszej kohorcie na trzecim miejscu także znalazły się leki przeciwbólowe przyjmowane w celu odurzania się (9%), na czwartym substancje wziewne (6,6%). Pokazuje to, że ranking preferencji używania substancji homogenizuje się w grupie młodzieży.

Wśród pierwszoklasistów, co najmniej trzyprocentowe rozpowszechnienie osiągnęły jeszcze:

- ekstazy (3,2%),
- kokaina (3%),
- sterydy anaboliczne (3%).

Wśród starszych uczniów analogiczna lista środków, których używało kiedykolwiek w życiu, co najmniej 3% badanych, jest znacznie dłuższa i obejmuje takie środki jak:

- LSD (4,4%),
- amfetamina (3,7%),

- kokaina (3,3%),
- metamfetamina (3,2%),
- grzyby halucynogenne (3,1%),
- sterydy anaboliczne (3%).

W przypadku większości substancji podobne lub wyższe rozpowszechnienie eksperymentowania odnotować trzeba wśród starszej młodzieży niż w młodszej grupie.

Tabela 29. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	13,4	16,9
	Substancje wziewne	5,0	6,7
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	14,1	17,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	8,6	9,9
	Amfetamina	2,7	4,2
	Metamfetamina	2,9	3,9
	LSD lub inne halucynogeny	2,6	4,0
	Crack	2,1	2,7
	Kokaina	3,0	3,7
	Relevin	1,6	1,7
	Heroina	2,0	2,7
	Ecstasy	3,2	3,8
	Grzyby halucynogenne	2,9	3,6
	GHB	1,6	1,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,4	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	6,0	7,5
	Sterydy anaboliczne	3,0	4,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	7,0	9,1
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	26,0	33,1
	Substancje wziewne	6,6	6,3
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	19,7	20,7
	Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	9,0	8,6
	Amfetamina	3,7	4,5
	Metamfetamina	3,2	3,7
	LSD lub inne halucynogeny	4,4	4,0
	Crack	2,0	2,0
	Kokaina	3,3	3,1
	Relevin	2,0	1,6
	Heroina	2,0	1,9
	Ecstasy	2,8	4,0
	Grzyby halucynogenne	3,1	4,0
	GHB	2,0	1,5
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,6	2,3
	Alkohol razem z tabletkami	9,4	10,9
	Sterydy anaboliczne	3,0	3,1
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	13,8	19,1

GHB, kiedyś stosunkowo nowy w Polsce narkotyk obecnie stał się substancją używaną kiedykolwiek przez 1,6% młodszych uczniów i 2% starszej młodzieży. Niskim rozpowszechnieniem charakteryzują się także crack oraz heroina. W starszej kohorcie heroina była używana kiedykolwiek przez 2% badanych, podobnie crack. Są to odsetki nie odbiegające od odsetka respondentów, którzy przyznali się do używania nieistniejącego środka – relewinu (2%).

W młodszej grupie odsetek badanych, którzy zadeklarowali używanie kiedykolwiek w życiu heroiny (2%) lub cracku (2,1%) był podobny, jak w starszej kohorcie. Także frakcja użytkowników relewinu (1,6%) okazała nie odbiegać znacząco od analogicznej frakcji starszych uczniów.

Należy także zwrócić uwagę na relatywnie niskie rozpowszechnienie używania narkotyków w zastrzykach (2,4% wśród pierwszoklasistów i 2,6% w starszej grupie).

Szczególne niepokój powinny budzić dość znaczne odsetki młodzieży eksperymentującej z alkoholem w połączeniu z lekami (6% w młodszej kohorcie i 9,4% w starszej). Jeszcze bardziej rozpowszechnione jest łączenie alkoholu z marihuaną lub haszyszem (7% w młodszej kohorcie i 13,8% w starszej). Łączne przyjmowanie różnych substancji jest szczególnie niebezpieczne ze względu na zwiększone ryzyko szkód zdrowotnych w wyniku efektu synergicznego, jaki pojawia się zwłaszcza przy łączeniu alkoholu z psychoaktywnymi lekami.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie małopolskim i na poziomie kraju nie pokazuje większych różnic w rozpowszechnieniu eksperymentowania z substancjami. Na ogół jest ono niższe, jednak różnice nie są zbyt duże. Największe można odnotować w przypadku używania przetworów konopi oraz leków uspokajających i nasennych.

Dane z tabel 30 i 31 pokazują, że rozpowszechnienie podejmowania prób z substancjami psychoaktywnymi innymi niż alkohol i tytoń zależne jest od płci.

Chłopcy częściej deklarują próby używania większości substancji poza lekami uspokajającymi i nasennymi, lekami przeciwbólowymi oraz substancjami wziewnymi. Rozpowszechnianie eksperymentowania z lekami uspokajającymi i nasennymi wśród dziewcząt jest ponad dwukrotnie wyższe niż wśród chłopców.

Używanie substancji przez chłopców i dziewczęta z województwa małopolskiego jest mniej rozpowszechnione niż wśród ich rówieśników z populacji generalnej.

Tabela 30. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	16,0	19,7
	Substancje wziewne	3,6	5,9
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	7,4	10,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	4,5	7,4
	Amfetamina	2,8	5,1
	Metamfetamina	3,3	4,4
	LSD lub inne halucynogeny	3,4	5,4
	Crack	3,4	4,3
	Kokaina	3,3	4,7
	Relevin	2,1	2,8
	Heroina	3,0	3,5
	Ecstasy	4,1	5,0
	Grzyby halucynogenne	4,0	5,1
	GHB	2,2	2,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,5	4,2
	Alkohol razem z tabletkami	4,1	5,4
	Sterydy anaboliczne	4,1	6,4
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	8,2	10,7
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	31,6	37,9
	Substancje wziewne	5,3	6,5
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	11,9	12,9
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	5,6	6,4
	Amfetamina	3,7	5,3
	Metamfetamina	4,0	4,5
	LSD lub inne halucynogeny	5,6	5,1
	Crack	2,8	2,9
	Kokaina	2,8	4,1
	Relevin	2,5	2,3
	Heroina	3,1	2,8
	Ecstasy	2,8	5,1
	Grzyby halucynogenne	3,4	5,3
	GHB	2,2	2,4
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	3,1	3,4
	Alkohol razem z tabletkami	5,9	7,5
	Sterydy anaboliczne	4,7	5,2
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	18,6	23,4

Tabela 31. Używanie substancji chociaż raz w życiu wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,3	14,1
	Substancje wziewne	6,3	7,4
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	21,5	24,8
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	13,0	12,2
	Amfetamina	2,5	3,3
	Metamfetamina	2,3	3,3
	LSD lub inne halucynogeny	1,5	2,7
	Crack	0,5	1,2
	Kokaina	2,5	2,7
	Relevin	0,8	0,6
	Heroina	0,8	1,9
	Ecstasy	2,2	2,6
	Grzyby halucynogenne	1,5	2,1
	GHB	0,7	0,8
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	2,2	2,7
	Alkohol razem z tabletkami	8,0	9,5
	Sterydy anaboliczne	1,7	2,0
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	5,7	7,6
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	21,6	29,4
	Substancje wziewne	7,7	6,0
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	26,1	27,4
	Leki przeciwbólowe w celu odurzania się	12,0	10,5
	Amfetamina	3,7	3,7
	Metamfetamina	2,4	2,9
	LSD lub inne halucynogeny	2,9	3,0
	Crack	1,1	1,1
	Kokaina	3,4	2,1
	Relevin	1,1	0,8
	Heroina	0,8	1,0
	Ecstasy	2,7	3,0
	Grzyby halucynogenne	2,4	2,9
	GHB	1,3	0,6
	Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	1,6	1,2
	Alkohol razem z tabletkami	12,2	13,8
	Sterydy anaboliczne	1,6	1,3
	Alkohol razem z marihuana lub haszyszem	10,1	15,6

Za wskaźnik aktualnego używania substancji przyjmuje się zwykle używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem. Dane zawarte w tabeli pokazują, że przetwory konopi używało w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem 10,7% uczniów z młodszej grupy i 18,7% - ze starszej. Substancje wziewne aktualnie używało 2,8% pierwszoklasistów i 3,3% trzecioklasistów, amfetaminę 1,9% pierwszoklasistów i 2,8% trzecioklasistów, zaś ecstasy – 2% uczniów z pierwszej grupy i tyle samo z drugiej. Rozpowszechnienie aktualnego używania pozostałych substancji, takich jak metamfetamina, kokaina, crack i heroina w młodszej kohorcie również jest bardzo niskie. W starszej kohorcie jest podobnie.

Podobnie jak w przypadku eksperymentowania z marihuaną lub haszyszem, używanie tych substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy jest mniej rozpowszechnione w województwie małopolskim, jak na terenie całego kraju.

Tabela 32. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	10,7	14,5
	Substancje wziewne	2,8	4,3
	Ecstasy	2,0	2,9
	Amfetamina	1,9	3,1
	Metamfetamina	2,1	3,0
	Kokaina	2,4	2,9
	Crack	1,7	2,5
	Heroina	1,6	2,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	18,7	23,7
	Substancje wziewne	3,3	3,0
	Ecstasy	2,0	2,6
	Amfetamina	2,8	3,1
	Metamfetamina	2,1	2,7
	Kokaina	2,3	2,2
	Crack	1,9	1,7
	Heroina	1,6	1,5

Łatwy do zaobserwowania jest także związek między aktualnym używaniem substancji a płcią (tabele 33 i 34). Podobnie jak w przypadku eksperymentowania występuje ono częściej wśród chłopców niż wśród dziewcząt.

Używanie przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy jest mniej rozpowszechnione w województwie małopolskim, jak średnio w kraju zarówno wśród dziewcząt jak i wśród chłopców. Tak samo jest w przypadku pozostałych substancji.

Tabela 33. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	13,2	17,5
	Substancje wziewne	2,4	4,4
	Ecstasy	3,0	4,2
	Amfetamina	2,4	4,1
	Metamfetamina	2,9	4,2
	Kokaina	3,0	4,2
	Crack	2,9	4,0
	Heroina	2,6	3,4
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	22,3	28,4
	Substancje wziewne	3,8	3,9
	Ecstasy	2,5	4,1
	Amfetamina	3,8	4,4
	Metamfetamina	2,8	3,5
	Kokaina	2,5	3,2
	Crack	2,5	2,6
	Heroina	2,5	2,5

Tabela 34. Używanie substancji w czasie ostatnich 12 miesięcy wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Marihuana lub haszysz	7,8	11,3
	Substancje wziewne	3,2	4,2
	Ecstasy	0,9	1,5
	Amfetamina	1,4	1,9
	Metamfetamina	1,2	1,7
	Kokaina	1,9	1,5
	Crack	0,5	1,0
	Heroina	0,5	1,0
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Marihuana lub haszysz	16,0	19,8
	Substancje wziewne	2,4	2,2
	Ecstasy	1,6	1,4
	Amfetamina	1,9	1,9
	Metamfetamina	1,6	2,0
	Kokaina	1,9	1,3
	Crack	1,1	0,8
	Heroina	0,5	0,6

Okres ostatnich 30 dni przed badaniem można przyjąć za wskaźnik dla względnie częstego, okazjonalnego używania. Palenie marihuany lub używanie innych narkotyków, podobnie jak picie alkoholu, w większości przypadków nie ma charakteru regularnego. Stąd trudno mieć pewność, że wszyscy uczniowie, którzy zadeklarowali kontakt z daną substancją w czasie ostatnich 30 dni na pewno używają jej, co najmniej raz na miesiąc. Można jednak założyć, z pewnym przybliżeniem, że proporcje używających raz na miesiąc wśród tych, którzy nie używali w ostatnim miesiącu są równe proporcji używających rzadziej, a potwierdzających używanie w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Przy takim założeniu można uznać, że 6% uczniów klas pierwszych i 8,1% uczniów klas trzecich używa marihuany lub haszyszu, co najmniej raz w miesiącu (tabela 35). Analogiczne odsetki dla substancji wziewnych wynoszą – 2% u pierwszoklasistów oraz 2,4% u trzecioklasistów.

Tabela 35. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	6,0	8,0
	Substancje wziewne	2,0	2,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	8,1	10,7
	Substancje wziewne	2,4	1,9

W województwie małopolskim w obu kohortach nie odnotowujemy większych różnic w stosunku do wyników ogólnopolskich. W przypadku przetworów konopi różnica używania wynosi 2 punkty procentowe.

Częste używanie przetworów konopi zróżnicowane jest ze względu na płeć – chłopcy w większym odsetku niż dziewczęta sięgają często po te substancje (tabele 36 i 37).

Tabela 36. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród chłopców

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	7,2	10,0
	Substancje wziewne	2,3	3,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	11,1	14,7
	Substancje wziewne	2,5	2,6

Tabela 37. Używanie substancji w czasie ostatnich 30 dni wśród dziewcząt

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	4,7	5,9
	Substancje wziewne	1,7	1,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	5,6	7,4
	Substancje wziewne	1,9	1,3

Częste używanie marihuany lub haszyszu w województwie małopolskim, zarówno wśród chłopców, jak i wśród dziewcząt, nie jest bardziej rozpowszechnione niż na terenie całego kraju.

Uczniów zapytano, czy mieli możliwość spróbowania marihuany lub haszyszu, ale tego nie uczynili. Co piąty uczeń z młodszej kohorty i co czwarty uczeń ze starszej kohorty nie skorzystali z propozycji użycia tych substancji jeden lub dwa razy. Z kolei około 10% młodszych i około 20% starszych uczniów nie skorzystało z takiej propozycji trzy lub więcej razy.

Uczniowie z województwa małopolskiego rzadziej odmawiali propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu niż ich rówieśnicy z populacji generalnej.

Tabela 38. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	69,4	63,5
	Tak, jeden lub dwa razy	18,7	22,0
	Tak, trzy razy lub więcej	11,9	14,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	56,5	48,7
	Tak, jeden lub dwa razy	23,4	28,2
	Tak, trzy razy lub więcej	20,1	23,2

Zarówno w młodszej jak i starszej kohorcie nieznacznie więcej chłopców niż dziewcząt miało doświadczenia z nieskorzystaniem z propozycji spróbowania marihuany i haszyszu.

W porównaniu z odsetkami z populacji generalnej, chłopcy z młodszej oraz starszej kohorty z województwa małopolskiego rzadziej odmawiali spróbowania marihuany lub haszyszu niż ich rówieśnicy. Podobne prawidłowości można odnotować wśród dziewczynek zamieszkujących województwo małopolskie.

Tabela 39. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu wśród chłopców

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	68,8	60,6
	Tak, jeden lub dwa razy	19,0	23,5
	Tak, trzy razy lub więcej	12,2	15,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	55,6	45,9
	Tak, jeden lub dwa razy	21,6	27,8
	Tak, trzy razy lub więcej	22,8	26,3

Tabela 40. Nieskorzystanie z propozycji spróbowania marihuany lub haszyszu wśród dziewcząt

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	69,7	66,3
	Tak, jeden lub dwa razy	18,6	20,5
	Tak, trzy razy lub więcej	11,6	13,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	57,4	51,0
	Tak, jeden lub dwa razy	24,6	28,3
	Tak, trzy razy lub więcej	18,0	20,7

Przetwory konopi jako najbardziej rozpowszechnione substancje nielegalne mogły stać się przedmiotem głębszych analiz skierowanych na identyfikację wzoru intensywnego używania. Wśród młodzieży szkolonej odsetki użytkowników innych substancji są zbyt małe, aby grupa bardziej intensywnych użytkowników była dostatecznie liczna. W próbie analizy intensywnego używania przetworów konopi posłużono się pytaniami zaczerpniętymi z dwóch testów.

Pierwszy z nich to test przesiewowy skonstruowany w Polsce do identyfikacji wśród nastolatków sięgających po tę substancję (Okulicz-Kozaryn, Sierosławski, 2007). Skrócona wersja tego testu przeznaczona do badań

ankietowych składa się z czterech pytań, na które odpowiedzieć można tylko „tak” lub „nie”. Każde z pytań dotyczy występowania określonego symptomu w czasie ostatnich 12 miesięcy. Badanie walidacyjne testu przesiewowego PUM zrealizowane w 2003 r. wykazało, że wśród nastolatków wystąpienie 2 lub więcej symptomów świadczy o problemowym używaniu marihuany.

Drugim testem zastosowanym w tym badaniu jest test służący do identyfikowania nadużywania przetworów konopi (Cannabis Abuse Screening Test – CAST). Test ten został opracowany w Francji przez zespół badaczy z Francuskiego Centrum Monitorowania Narkotyków i Narkomanii (Beck & Legleye 2003). Test składa się z sześciu pytań o częstotliwość występowania poszczególnych symptomów nadużywania przetworów konopi w czasie ostatnich 12 miesięcy, na które odpowiada się przy użyciu pięciopunktowej skali od „nigdy” do „bardzo często”.

Test ten nie był walidowany w Polsce, stąd też jego wyniki należy traktować z ostrożnością.

Rozkłady odpowiedzi na pytanie pierwszego testu pokazują, że 6,3% uczniów z klas młodszych i 7,9% uczniów starszych samodzielnie dokonywało zakupu marihuany (tabela 41). W przypadku 4,4% pierwszoklasistów oraz 4,9% uczniów klas trzecich palenie jest nie tylko elementem życia towarzyskiego, ale zdarza się też w samotności. Warto zauważyć, że z powodu używania marihuany lub haszyszu 4,9% badanych z młodszej kohorty oraz 4,6% ze starszej chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy nie poszło do szkoły lub spóźniło się do niej. Często odczuwana potrzeba palenia marihuany stała się udziałem 4,2% badanych z młodszej grupy oraz 4,6% ze starszej.

Rozpowszechnienie symptomów problemowego używania marihuany w gronie piętnasto-szesnastolatków, jak również siedemnasto-osiemnastolatków, województwa małopolskiego kształtuje się na poziomie zbliżonym do średniej krajowej. Na ogół rozpowszechnienie problemów wynikających z palenia konopi jest niższe na terenie województwa, lecz różnice te są niewielkie.

Tabela 41. Symptomy problemowego używania marihuany- test przesiewowy PUM

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,9	5,9
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,2	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	6,3	7,4
	Palenie konopi samotnie	4,4	5,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie pójście lub spóźnienie się do szkoły z powodu marihuany	4,6	5,8
	Częsta potrzeba użycia marihuany	4,6	4,7
	Samodzielny zakup marihuany	7,9	9,7
	Palenie konopi samotnie	4,9	6,3

Pozytywny wynik testu przesiewowego, czyli potwierdzenie co najmniej 2 symptomów, uzyskało 4,4% uczniów z młodszej grupy oraz 4,7% uczniów ze starszej kohorty. Na poziomie kraju 5,8% 15-16 latków i 6,6% 17-18 latków potwierdzało co najmniej 2 symptomy w teście PUM.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 42 najczęściej zgłaszanym symptomem zaczerpniętym z drugiego testu były bezowocne próby rzucenia palenia (4,3% w młodszej kohorcie, 3,9% w starszej kohorcie). Na kolejnych miejscach znalazły się:

- problemy z pamięcią po paleniu konopi (w młodszej kohorcie: 2,3%; w starszej kohorcie: 3,4%)
- palenie konopi przedpołudniem (w młodszej kohorcie: 2,3%; w starszej kohorcie: 2,1%)
- palenie konopi samotnie (w młodszej kohorcie: 2,3%; w starszej kohorcie: 3,4%)
- przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie konopi (w młodszej kohorcie: 2,9%; w starszej kohorcie: 2,3%)
- problemy z powodu używania konopi (w młodszej kohorcie: 2,8%; w starszej kohorcie: 3,2%).

Tabela 42. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	91,4	3,7	2,7	,5	1,8
	Palenie samotnie	93,8	2,3	1,6	,5	1,8
	Problemy z pamięcią po paleniu	92,6	2,9	2,2	1,0	1,3
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	94,5	1,8	,8	,8	2,2
	Bezowocne próby ograniczenia używania	93,3	,6	1,8	1,0	3,3
	Problemy z powodu używania	94,5	1,9	,8	,9	1,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	87,2	5,5	5,2	,2	1,8
	Palenie samotnie	90,8	3,7	2,1	2,1	1,4
	Problemy z pamięcią po paleniu	88,8	4,3	3,4	1,8	1,6
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	93,3	2,8	1,6	1,1	1,1
	Bezowocne próby ograniczenia używania	90,8	2,1	3,2	1,1	2,8
	Problemy z powodu używania	93,1	2,3	1,4	1,8	1,4

Tabela 43. Symptomy problemowego używania przetworów konopi - test przesiewowy CAST (Polska)

Poziom klasy		Nigdy	Rzadko	Od czasu do czasu	Raczej często	Bardzo często
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Palenie przedpołudniem	88,2	5,3	3,6	,6	2,4
	Palenie samotnie	91,3	2,8	2,5	1,0	2,3
	Problemy z pamięcią po paleniu	90,3	3,8	2,4	1,2	2,1
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	92,9	2,1	1,7	,8	2,4
	Bezowocne próby ograniczenia używania	90,9	2,1	2,4	1,4	3,4
	Problemy z powodu używania	93,2	1,9	1,6	1,3	2,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Palenie przedpołudniem	85,6	7,4	3,5	1,4	2,1
	Palenie samotnie	89,4	4,4	3,4	1,1	1,7
	Problemy z pamięcią po paleniu	85,7	6,3	3,5	2,3	2,2
	Przyjaciele lub krewni mówili żeby ograniczyć używanie	92,5	2,3	2,4	1,1	1,7
	Bezowocne próby ograniczenia używania	91,0	3,0	1,9	1,3	2,8
	Problemy z powodu używania	92,9	2,8	1,7	1,0	1,6

Dane z tabeli 44 pokazują, że 15,2% młodzieży młodszej i 17,3% młodzieży starszej ma doświadczenia z lekami uspokajającymi i nasennymi przyjmowanymi w celach leczniczych. W tej grupie wyróżnić trzeba około 7,1% młodszych uczniów i 9,1% starszych, którzy te leki przyjmowali przez trzy tygodnie lub dłużej.

Wedle wyników badań nie ma znaczących różnic między województwem małopolskim i całym krajem, co do rozpowszechnienia używania leków z przepisu lekarza.

Tabela 44. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	84,8	82,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	8,0	10,4
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	7,1	6,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	82,7	81,3
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	9,6	11,1
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	7,7	7,6

Dane z tabel 45 i 46 sugerują, iż używanie leków uspokajających i nasennych w celach medycznych jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt niż wśród chłopców. Jest tak w obu kohortach, podobnie jak miało to miejsce w przypadku używania tych leków w celach niemedycznych.

Tabela 45. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza wśród chłopców

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	89,4	87,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	6,7	8,0
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	3,9	4,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	87,4	86,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	6,8	7,7
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	5,8	5,5

Tabela 46. Używanie leków uspokajających i nasennych z przepisu lekarza wśród dziewcząt

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	80,0	78,5
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	9,3	12,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	10,8	8,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	79,6	76,8
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	11,4	13,9
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	9,0	9,3

W przypadku leków przeciwbólowych to używanie ich jest podobnie rozpowszechnione w obu kohortach. Przez trzy tygodnie lub dłużej używa ich ponad połowa 15-16 latków i 17-18 latków.

Używanie tego rodzaju leków jest podobnie rozpowszechnione wśród uczniów z województwa małopolskiego w porównaniu z uczniami z populacji generalnej.

Tabela 47. Używanie leków przeciwbólowych z przepisu lekarza

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie, nigdy	46,3	44,9
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	44,6	44,8
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	9,1	10,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie, nigdy	46,9	46,6
	Tak, ale krócej niż przez trzy tygodnie	43,9	44,6
	Tak, przez trzy tygodnie lub dłużej	9,2	8,7

Problem „dopalaczy”

Do używania dopalaczy, chociaż raz w życiu, przyznało się 5,2% pierwszoklasistów i 6% trzecioklasistów (tabela 48). Odsetki aktualnych użytkowników są sporo niższe (wśród pierwszoklasistów – 4,0%, wśród trzecioklasistów – 4,0%). W czasie ostatnich 30 dni po substancje te sięgało 3,4% badanych z pierwszej grupy i 2,1% z drugiej grupy.

Rozpowszechnianie używania dopalaczy w województwie lokuje się na podobnym poziomie, jak średnio w kraju.

Tabela 48. Używanie dopalaczy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	5,2	6,6
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,0	5,3
	W czasie 30 dni przed badaniem	3,4	3,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	6,0	6,1
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,0	4,8
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,1	2,8

W tabeli 49. pokazano, pod jakimi postaciami dopalacze były używane w czasie ostatnich 12 miesięcy. Najpowszechniejszą formą dopalaczy używaną przez 15- i 16-latków i 17- i 18-latków były mieszanki ziołowe do palenia. Co dwudziesty uczeń używał dopalaczy w tej postaci. Zdecydowanie mniejszym powodzeniem cieszyły się te substancje w postaci proszku, kryształków lub tabletek. W tej formie dopalacze były używane 2,6% 15-16 latków i 2,7% 17-18 latków. Jedynie 1,4% badanych z młodszej kohorty i 1% ze starszej używało dopalaczy w postaci płynu.

Rozpowszechnienie używania poszczególnych postaci dopalaczy było podobne w województwie małopolskim i w kraju ogółem.

Tabela 49. Używanie dopalaczy – postać substancji używanej w czasie ostatnich 12 miesięcy

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	4,4	5,3
	Proszek, kryształki, lub tabletki	2,6	3,4
	Płyn	1,4	1,3
	Inne	2,2	2,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Mieszanki ziołowe do palenia	4,6	7,4
	Proszek, kryształki, lub tabletki	2,7	3,4
	Płyn	1,0	1,2
	Inne	1,9	2,1

Oczekiwania wobec alkoholu i przetworów konopi

Sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i oczekiwań wobec alkoholu. W jednym z pytań ankiety prosiliśmy badanych o określenie na pięciopunktowej skali szacunkowej, na ile prawdopodobne jest ich zdaniem, że doświadczą po alkoholu wymienionych w pytaniu konsekwencji (tabela 50).

Wśród poddanych ocenie respondentów następstw picia znalazły się konsekwencje negatywne i pozytywne. Dla uproszczenia obrazu spróbujemy zbudować rankingi spodziewanych konsekwencji negatywnych i pozytywnych opierając się na odsetkach odpowiedzi „bardzo prawdopodobne”.

W młodszej kohorcie w zakresie następstw negatywnych na pierwszym miejscu znalazła się obawa o szkody zdrowotne (16,2%), na drugim – przed złym samopoczuciem i mdłościami (14,2%), na trzecim - że zrobi się coś czego będzie się potem żałować (13,5%), na czwartym – że będzie miał kaca (11,6%). Co dziesiąty uczeń w wieku 15-16 lat bał się mogących wystąpić kłopotów z policją. Jeszcze mniejsze odsetki badanych obawiają się utraty kontroli nad własnym pićciem (6,6%).

Wśród konsekwencji pozytywnych najwięcej uczniów z młodszej grupy wymienia poczucie odprężenia (14,6%), na drugim zapomnienie o swoich problemach (14%), na trzecim towarzyskość (14%) a na czwartym świetną zabawę (13,9%). Wśród najrzadziej wymienianych skutków pozytywnych młodzież wymieniła poczucie szczęścia (12,7%).

W starszej kohorcie ranking następstw negatywnych wygląda nieco inaczej. Osoby w wieku 17-18 lat najbardziej obawiają się złego samopoczucia i mdłości (12,5%), kaca (11,4%) oraz że picie zaszkodzi zdrowiu (10,3%). Na dalszych miejscach znalazły się obawa, że zrobi się coś, czego będzie się potem żałowało (9,1%). Na kolejnych miejscach znalazł się strach przed kłopotami z policją (3,7%) i obawa, że nie będą potrafił przestać pić (4,5%).

Oczekiwania pozytywne wśród uczniów ze starszej kohorty najczęściej są związane z poczuciem odprężenia, które jest dostrzegane przez co piątego

badanego z tej grupy. Podobnie, co piąty uczeń był zdania, że spożycie alkoholu jest związane ze świetną zabawą, natomiast dla 16,5% picie kojarzy się z większą towarzyskością. Około 10-12% badanych oczekuje, że po piciu będzie bardziej szczęśliwa oraz zapomni o swoich problemach.

W sumie uczniowie starsi w wyższych odsetkach niż ich młodsi koledzy potwierdzali prawdopodobieństwo pojawienia się poszczególnych następstw pozytywnych.

Tabela 50. Oczekiwania wobec alkoholu

poziom klasy		Bardzo prawdopodobne	Prawdopodobne	Nie wiadomo	Mało prawdopodobne	Zupełnie nieprawdopodobne
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuje się odprężony	14,6	23,2	43,1	5,6	13,5
	Będę miał kłopoty z policją	8,5	8,8	45,9	14,9	21,8
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	16,2	18,7	42,3	10,5	12,4
	Poczuje się szczęśliwy	12,7	19,5	44,7	8,5	14,5
	Zapomnę o swoich problemach	14,0	16,8	44,8	7,7	16,6
	Nie będę w stanie przestać pić	6,6	6,5	41,7	16,2	29,1
	Będę miał kaca	11,6	16,0	45,2	9,8	17,4
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	14,0	19,8	44,9	6,6	14,7
	Zrobię coś, czego będę żałował	13,5	16,3	44,2	9,8	16,4
	Będę się świetnie bawić	13,9	18,1	47,2	5,7	15,1
Zrobi mi się niedobrze	14,2	16,0	45,8	8,4	15,5	
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuje się odprężony	19,3	34,6	28,6	8,0	9,4
	Będę miał kłopoty z policją	3,7	8,7	29,5	23,4	34,6
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	10,3	19,7	37,8	20,8	11,4
	Poczuje się szczęśliwy	12,3	29,2	34,8	13,0	10,6
	Zapomnę o swoich problemach	10,5	23,2	33,4	17,6	15,4
	Nie będę w stanie przestać pić	4,5	6,7	26,3	20,4	42,0
	Będę miał kaca	11,4	19,2	31,2	21,3	17,0
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	16,5	32,6	32,6	7,6	10,7
	Zrobię coś, czego będę żałował	9,1	16,7	36,2	18,9	19,1
	Będę się świetnie bawić	17,6	28,1	37,4	7,2	9,7
Zrobi mi się niedobrze	12,5	19,8	36,0	17,9	13,7	

Podobne pytanie zadano w odniesieniu do przetworów konopi. Rozkłady odpowiedzi zamieszczono w tabeli 51. Podobnie jak w przypadku pytania o alkohol, badani częściej za pewne uważali konsekwencje pozytywne.

Wśród 15-16 latków na pierwszym miejscu znalazło się zwiększenie otwartości (25,5% - odpowiedzi całkiem prawdopodobne i pewne), dalej: mniejsza nieśmiałość (24,4%), zwiększenie intensywności i radości (23,3%) oraz zwiększenie intensywności doświadczeń (19,8%). W starszej kohorcie, konsekwencją pozytywną z palenia konopi było zwiększenie otwartości (28,6%), na drugim miejscu znalazło się zwiększenie intensywności radości (28,5%), na trzecim zwiększenie intensywności doświadczeń (25,7%) oraz mniejsza nieśmiałość (25,7%). Pokazuje to, że badani używają substancji głównie po to, by lepiej sobie radzić w relacjach społecznych.

Najczęściej oczekiwaną konsekwencją negatywną zarówno w młodszej jak i starszej kohorcie były trudności z koncentracją (odpowiednio: 20,2%, 21,4%), utrata wątku myślenia (odpowiednio: 16,5%, 18,6%) oraz trudności z prowadzeniem rozmowy (odpowiednio: 15,2% i 14,8%).

Tabela 51. Oczekiwania wobec marihuany i haszyszu

poziom klasy		Nie- możliwe	Mało prawdo- podobne	Może	Całkiem prawdo- podobne	Pewne
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	40,9	9,8	36,2	9,3	3,9
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	40,9	11,5	32,3	11,5	3,8
	Utrata wątku myślenia	40,8	9,7	33,0	11,9	4,5
	Mniejsza nieśmiałość	40,3	7,1	28,2	16,1	8,3
	Trudności z koncentracją	39,4	7,5	32,9	13,2	7,0
	Zwiększenie otwartości	38,7	6,3	29,5	16,9	8,6
	Zwiększenie intensywności radości	38,1	7,5	31,1	13,7	9,6
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	39,0	8,3	33,0	13,1	6,8
	Zmniejszenie zahamowań	39,1	8,1	33,3	12,5	7,0
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	45,8	14,6	29,5	6,2	3,9
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Bardziej intensywne postrzeganie rzeczy	34,2	10,5	38,4	13,4	3,4
	Trudności z prowadzeniem rozmowy	33,6	14,8	36,8	12,5	2,3
	Utrata wątku myślenia	33,6	13,6	34,2	14,9	3,7
	Mniejsza nieśmiałość	32,7	8,9	32,7	19,7	6,0
	Trudności z koncentracją	32,7	10,5	35,3	16,2	5,2
	Zwiększenie otwartości	31,2	8,1	32,1	21,3	7,3
	Zwiększenie intensywności radości	31,8	6,8	32,9	21,7	6,8
	Zwiększenie intensywności doświadczeń	32,4	8,1	33,8	18,4	7,3
	Zmniejszenie zahamowań	33,5	11,3	32,7	16,7	5,8
	Poczucie bycia prześladowanym przez innych	44,9	19,9	26,8	5,0	3,4

Jeśli chodzi o motywacje jakimi kierują się młodzi ludzie pijąc alkohol, to omawiając to pytanie uwzględniono odpowiedź „często” i „zawsze” (Tab. 52). Młodzi uczniowie upatrują w alkoholu napoju, który pomaga bawić się na imprezie (10%), pozwala na

to, że spotkania towarzyskie są bardziej zabawne (11,1%), uatrakcyjniam imprezy (8,1%).

Podobnie rozkład odpowiedzi przedstawia się w starszej grupie. Alkohol pomaga bawić się na imprezie (23,6%), spotkania towarzyskie są bardziej zabawne (21,4%) i atrakcyjne (18,8%). Pokazuje to na zastosowanie alkoholu głównie w celach hedonistycznych.

Tabela 52. Motywy picia alkoholu przez młodzież

Kohorta		Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Zawsze
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pomaga bawić się na imprezie	72,2	11,3	6,6	6,3	3,7
	Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowo	81,9	7,6	4,9	3,0	2,6
	Żeby poprawić zły nastrój	80,5	7,4	5,8	3,4	2,8
	Lubię czuć się w ten sposób	79,0	7,2	6,2	4,4	3,1
	Żeby być na haju	85,0	5,1	3,7	2,7	3,5
	Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	73,8	8,6	6,5	6,8	4,2
	Dopasować się do grupy	86,8	6,6	3,3	1,7	1,6
	Uatrakcyjniam imprezy i uroczystości	76,3	8,7	6,9	4,8	3,3
	Żeby zapomnieć o swoich problemach	81,7	6,3	5,4	3,3	3,4
	To jest fajne	82,5	7,4	5,3	2,6	2,2
	Żeby być lubianym	91,4	4,1	2,3	1,2	1,0
	Żeby nie czuć się pominięty	89,6	5,8	2,3	1,1	1,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pomaga bawić się na imprezie	45,6	12,9	17,9	15,3	8,3
	Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowo	68,1	12,1	11,1	5,5	3,2
	Żeby poprawić zły nastrój	65,8	12,7	12,9	5,1	3,5
	Lubię czuć się w ten sposób	64,5	12,0	11,7	7,2	4,6
	Żeby być na haju	73,1	10,5	8,3	3,8	4,2
	Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	48,2	13,8	16,6	14,8	6,6
	Dopasować się do grupy	77,4	10,4	7,2	3,4	1,6
	Uatrakcyjniam imprezy i uroczystości	49,6	14,9	16,6	12,2	6,6
	Żeby zapomnieć o swoich problemach	72,5	9,0	10,3	4,4	3,8
	To jest fajne	66,3	12,8	10,2	6,1	4,7
	Żeby być lubianym	86,4	6,6	4,5	1,3	1,1
	Żeby nie czuć się pominięty	82,7	9,6	5,3	1,3	1,1

Dostępność substancji psychoaktywnych

Aby zbadać dostępność poszczególnych substancji psychoaktywnych prosiliśmy respondentów o oszacowanie, na ile trudne byłoby dla nich zdobycie każdej z nich, gdyby tego chcieli. Skala odpowiedzi wyznaczona była przez dwie skrajne możliwości: „Niemożliwe” oraz „Bardzo łatwe”. Pozostawiono też możliwość odpowiedzi „nie wiem”. Ocenie badanych poddano dostępność napojów alkoholowych, leków uspokajających i nasennych, substancji wziewnych oraz poszczególnych środków nielegalnych. Pełen rozkład odpowiedzi uczniów przedstawia tabela 53.

Należy zwrócić uwagę, że w ocenach respondentów poziom dostępności napojów alkoholowych jest wysoki. Uczniowie pierwszych klas szkół średnich, a więc młodzież w wieku 15-16 lat, uznali za bardzo łatwe do zdobycia: piwo – 36%, wino – 26,1% i wódkę – 26,3%. Znacznie mniejszy odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia piwo (8,1%), wino (10,7%) i wódkę (13,3%).

Młodzież deklaruje podobny poziom dostępu do tytoniu. Za bardzo łatwy do zdobycia uznało go 29,7% pierwszoklasistów, za niemożliwy do zdobycie – jedynie 5,4%. Dostęp do e-papierosów jako bardzo łatwy deklaruje 39,4% 15-16 latków, a za niemożliwe do zdobycia uznało je jedynie 7% uczniów z tej grupy. Trzeba zauważyć, że większość badanych nie ma dużych trudności z dostępem do napojów alkoholowych i tytoniu, mimo że według polskiego prawa sprzedaż i podawanie używek nieletnim jest zabroniona.

Dostępność poszczególnych napojów alkoholowych i tytoniu w ocenach trzecioklasistów jest znacznie wyższa, co nie powinno dziwić, bowiem badanym ze starszej grupy do pełnoletniości niewiele brakuje, a niektórzy już ją osiągnęli. Zgodnie z oczekiwaniami odsetki deklarujących łatwy dostęp największe są w przypadku tytoniu i piwa, a najmniejsze w przypadku wódki. Odpowiedź „Bardzo łatwe” padła w przypadku papierosów ze strony 54,3% starszej młodzieży a w przypadku e-papierosów 58,3% badanych. W przypadku piwa – 61,8% nastolatków ze starszej kohorty uznała je jako bardzo łatwe do zdobycia. Z kolei

w przypadku wina było to 56,5% i wódki – 55%. Jedynie niewielki odsetek tej grupy badanych uznał za niemożliwe do zdobycia: tytoń – 2,2%, e-papierosy – 3,9%, piwo – 3,6%, wino – 4,1% i wódkę – 4,5%.

Kwestia dostępu do leków uspokajających i nasennych okazała się trudniejsza do oceny. Bardzo łatwo byłoby je dostać 21,3% respondentów z młodszej grupy i 24,8% starszych uczniów, niemożliwe do zdobycia byłoby to dla 21% badanych w pierwszej grupie i dla 12,7% z drugiej.

Na tym tle dostępność substancji nielegalnych oceniana jest niżej. Odsetki uczniów młodszych, którzy uważają je za niemożliwe do zdobycia wahają się od 25,3% w przypadku konopi indyjskich do 39,2% w przypadku heroiny.

Odsetki pierwszoklasistów deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji nielegalnych wahają się od 12% w przypadku marihuany lub haszyszu, do 5,3% w przypadku heroiny.

W klasach trzecich badani w przypadku większości substancji nielegalnych w podobnym lub wyższym odsetku, co młodszy uczniowie uznają je za bardzo łatwe do zdobycia. Odpowiedzi takich udzieliło w odniesieniu do najbardziej dostępnych konopi 17,7% badanych i najtrudniej dostępnej heroiny – 5% badanych.

Odsetki młodzieży ze starszej kohorty stwierdzającej, że byłoby dla nich niemożliwe zdobycie poszczególnych substancji wahają się od 13,8% w przypadku konopi indyjskich do 30,4% w przypadku heroiny.

Zapytaliśmy również badanych, jak oceniają dostępność nowych substancji psychoaktywnych, czyli tzw. „dopalaczy”. Uczniowie z obu kohort w dość niskim odsetku uważają te substancje za bardzo łatwą do zdobycia (7,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 6,1% – starszej). Brak dostępu do „dopalaczy” deklaruje 36,1% pierwszoklasistów oraz 28,3% trzecioklasistów.

Tabela 53. Ocena dostępności poszczególnych substancji

Kohorta		Nie możliwe	Bardzo trudne	Dosyc trudne	Dosyc łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	5,4	6,6	12,7	28,0	29,7	17,6
	E-papierosy	7,0	5,9	9,0	25,5	39,4	13,3
	Fajka wodna	18,6	10,6	14,2	12,6	8,8	35,2
	Piwo	8,1	6,0	11,6	26,7	36,0	11,6
	Cydr	15,3	8,5	11,9	13,4	11,4	39,5
	Alcopops	16,3	10,4	15,0	13,6	12,8	31,8
	Wino	10,7	7,5	13,6	24,5	26,1	17,5
	Wódka	13,3	9,1	13,0	22,9	26,3	15,4
	Marihuana lub haszysz	25,3	14,8	12,1	15,0	12,0	20,8
	Amfetamina	37,0	15,2	11,5	8,0	5,3	23,0
	Metamfetamina	36,9	16,1	10,6	7,3	5,5	23,6
	Leki uspokajające lub nasenne	21,0	6,8	11,1	22,5	21,3	17,3
	Ecstasy	36,8	13,8	10,6	6,5	6,0	26,3
	Kokaina	37,6	15,4	9,4	8,9	6,8	21,9
	Heroina	39,2	15,7	10,1	6,0	5,3	23,7
Dopalacze	36,1	14,6	9,0	8,6	7,7	24,0	
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	2,2	3,4	5,9	25,0	54,3	9,3
	E-papierosy	3,9	1,4	4,2	24,1	58,3	8,0
	Fajka wodna	8,5	6,3	15,1	18,8	21,2	30,2
	Piwo	3,6	2,1	4,9	22,8	61,8	4,8
	Cydr	5,9	4,5	8,7	17,7	35,1	28,2
	Alcopops	6,2	4,8	11,5	16,9	36,0	24,6
	Wino	4,1	4,2	8,1	20,5	56,5	6,6
	Wódka	4,5	5,2	9,0	19,3	55,0	7,0
	Marihuana lub haszysz	13,8	10,9	14,1	22,3	17,7	21,2
	Amfetamina	28,3	15,5	13,8	11,1	5,7	25,7
	Metamfetamina	28,8	16,0	13,0	10,9	5,8	25,4
	Leki uspokajające lub nasenne	12,7	8,1	10,8	26,1	24,8	17,6
	Ecstasy	27,5	14,2	14,7	9,1	6,7	27,8
	Kokaina	29,7	15,6	13,9	9,7	6,3	24,8

Heroina	30,4	17,4	12,8	8,7	5,0	25,8
Dopalacze	28,3	15,1	12,5	10,1	6,1	27,8

W tabeli 54. przedstawiono porównanie odsetków badanych deklarujących bardzo łatwy dostęp do poszczególnych substancji w województwie małopolskim i w kraju ogółem.

Dane zestawione w tabeli sugerują, że respondenci z terenu województwa w przypadku większości substancji nie różnią się istotnie od swoich rówieśników z próby ogólnopolskiej.

Tabela 54. Ocena dostępu do poszczególnych substancji jako bardzo łatwy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	29,7	37,8
	E-papierosy	39,4	46,9
	Fajka wodna	8,8	12,0
	Piwo	36,0	44,2
	Cydr	11,4	16,7
	Alcopops	12,8	17,4
	Wino	26,1	34,9
	Wódka	26,3	35,9
	Marihuana lub haszysz	12,0	14,8
	Amfetamina	5,3	6,7
	Metamfetamina	5,5	6,7
	Leki uspokajające lub nasenne	21,3	24,5
	Ecstasy	6,0	6,9
	Kokaina	6,8	7,7
	Heroina	5,3	6,6
Dopalacze	7,7	8,3	
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	54,3	63,8
	E-papierosy	58,3	68,9
	Fajka wodna	21,2	30,3
	Piwo	61,8	73,3
	Cydr	35,1	50,9
	Alcopops	36,0	51,2
	Wino	56,5	69,1
	Wódka	55,0	67,8
	Marihuana lub haszysz	17,7	20,5
	Amfetamina	5,7	6,5
	Metamfetamina	5,8	6,4
	Leki uspokajające lub nasenne	24,8	26,8
	Ecstasy	6,7	6,9
	Kokaina	6,3	6,8

Heroina	5,0	5,3
Dopalacze	6,1	6,8

Odpowiedzi na pytanie o to, czy badanemu kiedykolwiek proponowano jakieś substancje psychoaktywne dostarczyły innego wskaźnika dostępności. W massmediach ciągle wiele mówi się o agresywnym rozwoju rynku substancji nielegalnych i ich marketingu wśród uczniów. Intencją pytania o propozycje była weryfikacja tych doniesień. Badanym przedstawiono listę środków legalnych i nielegalnych i proszono o zaznaczenie tych, które w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem ktokolwiek im proponował. Rozkład odpowiedzi zawarty w tabeli 55 wskazuje na podobne prawidłowości jak przy używaniu poszczególnych substancji.

Najczęściej proponowanym młodzieży środkiem jest bez wątpienia alkohol. Z propozycjami dotyczącymi substancji nielegalnych spotykają się mniej liczne frakcje badanych i stosunkowo najczęściej dotyczą one przetworów konopi. Otrzymało je chociaż raz w czasie ostatnich 12 miesięcy 15,4% uczniów z klas młodszych i 24,7% uczniów klas starszych. Odsetki uczniów, którym proponowano amfetaminę wynosiły w przypadku piętnasto-szesnastolatków – 4,8% i siedemnasto-osiemnastolatków – 4,9%. Leki uspokajające i nasenne, proponowane były podobnym odsetkom młodzieży z grupy młodszej i starszej (9,8% i 10%).

Zwraca uwagę wysoki odsetek uczniów, którzy spotykali się z propozycjami alkoholu nielegalnie wytworzonego domowym sposobem, czyli bimbru. W młodszej grupie z taką ofertą spotkało się 10,7% badanych, w starszej zaś – 21,2%.

Ekspozycja uczniów z województwa małopolskiego na propozycje większości substancji nielegalnych jest niższa bądź bardzo zbliżona do tej obserwowanej na terenie całego kraju.

Tabela 55. Ekspozycja na propozycje poszczególnych substancji

poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	49,7	58,8
	Wino	26,7	34,8
	Wódka	37,6	48,3
	Marihuana lub haszysz	15,4	20,3
	LSD	4,9	5,6
	Amfetamina	4,8	6,5
	Leki uspokajające lub nasenne	9,8	11,6
	Crack	3,7	5,0
	Kokaina	4,9	6,7
	Ecstasy	4,1	5,4
	Heroina	4,4	5,2
	Sterydy anaboliczne	4,9	6,1
	Polska heroina (kompot)	4,0	5,0
	Bimber	10,7	15,8
	Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	73,4
Wino		52,6	61,0
Wódka		65,9	77,8
Marihuana lub haszysz		24,7	27,5
LSD		3,2	4,8
Amfetamina		4,9	5,0
Leki uspokajające lub nasenne		10,0	10,3
Crack		2,9	3,1
Kokaina		4,6	4,6
Ecstasy		3,7	4,4
Heroina		3,5	3,5
Sterydy anaboliczne		5,2	5,1
Polska heroina (kompot)		3,8	3,4
Bimber		21,2	28,7

Odsetki badanych, którzy pili poszczególne napoje alkoholowe w takich miejscach, jak pub, bar, kawiarnia, restauracja, czy dyskoteka są nieco wyższe niż analogiczne odsetki dokonujących zakupów w sklepach sprzedających na wynos (tabele 56 i 57 oraz 58 i 59).

Pierwoklasiści, w lokalach gastronomicznych, w największym odsetku pili piwo (23,1%), w nieco mniejszym wódkę (16,9%), a w najmniejszym wino (11,9%). Trzecioklasiści także preferowali piwo (40,8%), a następnie wódkę (36,5%) oraz wino (25,5%). Uczniowie z młodszej kohorty, którzy pili poszczególne napoje, najczęściej lokowali się w kategorii częstotliwości picia 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni. Uczniów ze starszej kohorty w znaczących odsetkach znajdujemy także w kategorii 3-5 razy.

Tabela 56. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	76,9	13,8	4,6	2,3	1,2	1,1
	Wino	88,1	7,9	2,2	0,7	0,2	0,9
	Wódka	83,1	8,3	4,5	1,9	0,8	1,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	59,2	19,9	10,8	5,3	1,5	3,2
	Wino	74,5	15,7	5,8	1,7	,3	2,0
	Wódka	63,5	19,8	8,4	4,1	1,2	3,0

Tabela 57 zawiera analogiczne dane dla całego kraju. Porównanie wyników z województwa małopolskiego z wynikami ogólnopolskimi wskazuje na niższe spożycie poszczególnych napojów w porównaniu do młodzieży w populacji generalnej.

Tabela 57. Picie napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem w miejscach publicznych - pub, bar, kawiarnia, restauracja, dyskoteka (Polska)

Poziom klasy		Nie piłem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	70,0	16,2	6,7	3,1	1,4	2,6
	Wino	83,7	9,8	3,1	1,4	,5	1,6
	Wódka	75,5	12,8	5,5	2,5	1,3	2,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	49,4	24,3	13,8	6,6	3,2	2,8
	Wino	68,8	19,9	6,5	2,7	,6	1,5
	Wódka	51,5	24,3	13,0	6,6	2,2	2,4

W tabeli 58 zestawiono dane dotyczące zakupów napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Odsetki badanych z młodszej kohorty, którzy dokonywali zakupu poszczególnych napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni są niższe niż analogiczne odsetki wśród badanych ze starszej grupy.

Badani w najwyższym odsetku kupowali piwo (13,9% wśród pierwszoklasistów i 29,2% wśród trzecioklasistów), następnie wódkę (10,1% wśród pierwszoklasistów i 23,3% wśród trzecioklasistów), a w najmniejszym odsetku – wino (6,2% wśród pierwszoklasistów i 13,1% wśród trzecioklasistów). Większość badanych dokonujących zakupów wina bądź wódki robiła to 1-2 razy w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trochę inaczej jest z piwem. Wprawdzie tu również największa frakcja badanych dokonywała zakupów 1-2 razy, ale dość znaczna jest też frakcja kupujących ten napój 3-5 razy w tym czasie.

Tabela 58. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	86,1	7,5	3,9	1,0	,4	1,1
	Wino	93,8	3,5	1,0	,5	,4	,9
	Wódka	89,9	4,7	2,6	,9	,6	1,3
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	70,8	14,3	8,5	3,0	1,4	2,0
	Wino	86,9	7,8	2,3	,9	,6	1,5
	Wódka	76,7	13,9	3,7	2,9	1,2	1,7

Dane z tabeli 59 odnoszące się do całego kraju sugerują, że w województwie małopolskim pierwszoklasiści i trzecioklasiści trochę rzadziej niż ich rówieśnicy z próby ogólnopolskiej kupują piwo, wino i wódkę.

Tabela 59. Zakupy napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem (Polska)

Poziom klasy		Nie kupowa- łem	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15- 16 lat)	Piwo	80,8	9,8	4,1	1,9	,9	2,4
	Wino	91,6	4,5	1,3	,8	,4	1,5
	Wódka	84,5	7,6	3,3	1,4	1,0	2,3
Starsza kohorta (17- 18 lat)	Piwo	57,3	20,2	11,9	4,9	2,6	3,2
	Wino	80,0	12,4	4,3	1,1	,7	1,5
	Wódka	68,8	17,2	7,0	3,5	1,5	2,1

Uczniowie zostali także zapytani o to, czy spotkali się z odmową sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (tabela 60.). W młodszej kohorcie największy odsetek uczniów

spotkał się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (3,9%), a 1,6% badanych nie mogło zakupić piwa z powodu odmowy więcej niż 10 razy. Uczniowie ze starszej kohorty również najczęściej spotykali się z odmową sprzedaży piwa 1-2 razy (5,3%), 10 razy lub więcej odmówiono zakupu 1,8% badanych. W przypadku odmów sprzedaży wina i wódki odsetki badanych, którzy mieli takie doświadczenie 1-2 razy są nieco niższe.

Odsetki badanych z próby ogólnopolskiej, którym odmówiono sprzedaży napojów alkoholowych zaprezentowane w tabeli 61 nie różnią się znacząco od analogicznych odsetków uzyskanych w badaniu w województwie.

Tabela 60. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	91,7	3,9	1,7	1,0	0,3	1,3
	Wino	94,4	2,4	0,9	0,7	0,3	1,3
	Wódka	91,8	3,4	1,5	1,3	0,7	1,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	90,1	5,3	1,7	1,1	0,6	1,2
	Wino	94,1	2,0	2,3	0,3	0,3	0,9
	Wódka	91,2	4,0	1,5	1,2	0,8	1,2

Tabela 61. Odmowy sprzedaży napojów alkoholowych w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem ze względu na młody wiek (Polska)

Poziom klasy		Nie kupował/ Nie było odmowy	1-2 razy	3-5 razy	6-9 razy	10-19 razy	20 lub więcej razy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Piwo	88,9	5,8	1,7	1,4	0,4	1,8
	Wino	92,9	2,7	1,3	0,8	0,5	1,9
	Wódka	88,9	5,3	1,5	1,5	0,8	2,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Piwo	88,1	7,1	2,0	1,0	0,6	1,3
	Wino	92,9	3,7	1,2	0,6	0,6	1,0
	Wódka	88,3	6,3	2,0	1,0	0,8	1,6

Kolejne pytanie mające za zadanie uszczegółowienie wiedzy na temat dostępności substancji psychoaktywnych dotyczyło przetworów konopi i sondowało znajomości miejsc, gdzie można te substancje łatwo nabyć (tabela 62).

Większość respondentów nie orientuje się, gdzie można kupić marihuanę lub haszysz. Odsetek badanych znających takie miejsca jest wyższy wśród starszej młodzieży (67,5%) niż młodszej (59,5%).

Pierwzoklasiści najczęściej wymieniali w tym kontekście ulicę i park (17,2%), mieszkanie dealera (10,1%), internet (9,9%), a także szkołę (9,7%). Najrzadziej w tym kontekście wymieniano dyskotekę lub bar (5,9%).

Trzecioklasiści najczęściej wspominali o ulicy i parku (21%), następnie o szkole (13,1%), internecie (12,4%) oraz mieszkaniu dealera (12,1%). Podobnie jak w młodszej kohorcie, tak również 17-18 latkowie najrzadziej wskazywali na dyskotekę lub bar (5,6%) jako miejsca gdzie można w łatwy sposób nabyć przetwory konopi.

Warto zauważyć, że w obu kohortach województwa małopolskiego odsetki znających miejsca, gdzie łatwo kupić marihuanę lub haszysz są niższe od analogicznych odsetków na poziomie kraju.

Tabela 62. Miejsca gdzie można łatwo kupić marihuanę lub haszysz

Poziom klasy		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie znam takich miejsc	67,5	62,7
	Ulica, park	17,2	19,7
	Szkoła	9,7	11,9
	Dyskoteka, bar	5,9	6,0
	Mieszkanie dealera	10,1	12,1
	Internet	9,9	10,9
	Inne miejsce	14,2	14,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie znam takich miejsc	59,5	56,5
	Ulica, park	21,0	22,0
	Szkoła	13,1	14,3
	Dyskoteka, bar	5,6	5,0
	Mieszkanie dealera	12,1	17,4
	Internet	12,4	15,9
	Inne miejsce	15,3	14,7

Ryzyko związane z używaniem substancji psychoaktywnych w opiniach badanych

Używanie substancji psychoaktywnych, zarówno legalnych, takich jak napoje alkoholowe czy tytoń, jak i nielegalnych, takich jak narkotyki, niesie za sobą ryzyko pojawienia się szkód zdrowotnych i społecznych. Ryzyko to jest szczególnie duże, gdy po te substancje sięgają ludzie bardzo młodzi, nie świadomi tego, co może im grozić. Pewne znaczenie profilaktyczne może tu mieć wiedza na temat wielorakich niebezpieczeństw związanych z ich używaniem. Nie tylko dlatego, że uświadomienie sobie ryzyka skłaniać powinno do ograniczania konsumpcji, ale również dlatego, że stwarza ono szansę zadbania o jak największe zminimalizowanie niebezpieczeństwa powikłań. Zobaczmy, zatem na ile młodzież zdaje sobie sprawę z ryzyka związanego z używaniem różnych substancji.

Przedstawiliśmy badanym listę środków legalnych i nielegalnych i poprosiliśmy, aby na czterostopniowej skali od „nie ma ryzyka” do „duże ryzyko” ocenili ryzyko zaszkodzenia sobie w wyniku używania każdego z nich. W przypadku większości substancji pytano osobno o ryzyko związane z podejmowaniem prób oraz ryzyko wynikające z regularnego używania. Tylko przy napojach alkoholowych, traktowanych zresztą łącznie, oraz przy konopiach wprowadzono trzy poziomy nasilenia używania. W przypadku alkoholu odpowiadają one trzem stylom picia tj.: „małe ilości jednorazowo ale często”, „duże ilości jednorazowo ale rzadko” oraz „dużo jednorazowo i często”. W odniesieniu do przetworów konopi trzy poziomy używania odpowiadają eksperymentowaniu, używaniu okazjonalnemu i używaniu regularnemu.

Pełne rozkłady odpowiedzi uczniów zestawiono w tabeli 63.

Zdecydowana większość uczniów dostrzega ryzyko szkód związanych z używaniem substancji psychoaktywnych. Tylko bardzo nieliczni stwierdzają, że ich używanie nie jest związane z żadnym negatywnym następstwem. Stosunkowo najwięcej takich odpowiedzi padło przy eksperymentowaniu z marihuaną lub haszyszem oraz paleniu papierosów od czasu do czasu. Jednak regularne palenie papierosów w ilości co najmniej jednej paczki dziennie lub

regularne palenie marihuany lub haszyszu traktowane jest jako zachowanie bardzo ryzykowne. Analiza rozkładów odpowiedzi wskazuje na nasilenie używania jako główne źródło zróżnicowania ryzyka, w mniejszym stopniu rolę tę pełni rodzaj substancji. Jest tak zarówno młodziej kohorcie, jak i w starszej. Eksperymentowanie z tak niebezpiecznym narkotykami, jak ecstasy, czy amfetamina traktowane jest w sumie jako mniej ryzykowne niż regularne palenie papierosów lub częste picie w dużych ilościach napojów alkoholowych.

Ryzyko związane z poszczególnymi substancjami jest jednak również różnicowane przez badanych, chociaż, jak się wydaje, w mniejszym stopniu. Jeśli wziąć pod uwagę tylko odsetki respondentów wybierających odpowiedź „duże ryzyko”, to na poziomie eksperymentowania za najbardziej groźną w opiniach badanych uznać można amfetaminę (42,6% w młodziej grupie i 53,9% w starszej grupie). W przypadku przetworów konopi odsetki te są wyraźnie niższe – 30,2% w młodziej kohorcie i 25,9% w starszej kohorcie. Na poziomie regularnego używania największe odsetki pierwszoklasistów i trzecioklasistów za obarczone dużym ryzykiem uznały używanie „dopalaczy” (odpowiednio: 76,5%, 82,5%).

Tabela 63. Ocena ryzyka związanego z używaniem poszczególnych substancji

Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	9,6	33,7	38,2	12,4	6,2
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	3,9	3,4	15,5	71,2	5,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	22,0	43,7	17,7	9,0	7,6
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	4,3	7,1	31,1	50,4	7,0
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	6,4	14,6	34,8	35,9	8,3
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	3,7	4,1	13,3	70,1	8,7
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	3,9	4,9	17,7	62,5	10,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	11,3	23,9	21,9	30,2	12,6
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	6,6	16,7	30,0	33,8	12,9
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	3,8	3,4	13,0	67,5	12,3
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	5,4	14,7	23,3	35,7	21,0
	Biorą ecstasy regularnie	3,3	2,1	6,4	69,0	19,1
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	5,1	11,6	24,2	42,6	16,4
	Biorą amfetaminę regularnie	3,4	1,4	4,8	74,6	15,8
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	4,7	11,0	20,9	38,4	25,1
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	3,6	1,9	4,8	66,1	23,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	10,9	19,5	29,9	28,5	11,1

	Biorą dopalacze regularnie	7,6	1,7	3,1	76,5	11,0
Kohorta		Nie ma ryzyka	Małe ryzyko	Umarkowane ryzyko	Duże ryzyko	Nie wiem
Starsza kohorta (17-18 lat)	Pałą papierosy od czasu do czasu	7,4	34,9	40,3	13,2	4,3
	Wypalają co najmniej paczkę papierosów dziennie	1,9	3,7	15,5	75,2	3,7
	Próbują 1 raz lub 2 razy elektronicznych papierosów	25,6	43,0	19,0	7,8	4,6
	Używają codziennie elektronicznych papierosów	2,6	10,0	28,6	55,0	3,8
	Wypijają 1 lub 2 drinki prawie codziennie	5,3	12,6	33,2	44,1	4,9
	Wypijają 4 lub 5 drinków prawie codziennie	2,6	3,4	10,0	78,3	5,7
	Wypijają 5 drinków lub więcej w czasie weekendu	2,7	4,9	22,0	62,8	7,6
	Próbują 1 raz lub 2 razy marihuany lub haszyszu	14,2	31,2	18,7	25,9	10,0
	Pałą marihuanę lub haszysz od czasu do czasu	5,9	19,9	32,6	32,0	9,7
	Pałą marihuanę lub haszysz regularnie	2,9	3,7	17,9	66,7	8,9
	Próbują 1 raz lub 2 razy ecstasy	4,2	13,5	24,0	42,8	15,5
	Biorą ecstasy regularnie	1,7	1,0	7,6	75,1	14,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy amfetaminę	3,3	8,5	21,5	53,9	12,8
	Biorą amfetaminę regularnie	1,7	1,1	3,4	82,2	11,5
	Próbują 1 raz lub 2 razy syntetycznych kannabinoidów	3,6	8,9	19,5	46,3	21,7
	Biorą syntetyczne kannabinoidy regularnie	2,0	,9	6,0	69,9	21,2
	Próbują 1 raz lub 2 razy dopalaczy	8,8	17,7	25,2	40,0	8,3
	Biorą dopalacze regularnie	5,3	1,1	3,8	82,5	7,3

Oceniając ryzyko związane z różnymi stylami picia napojów alkoholowych, za najbardziej niebezpieczny model młodzież uznała częste picie w dużych ilościach. Na drugim miejscu znalazło się rzadsze picie w dużych ilościach, a na trzecim częstsze picie, ale w mniejszych ilościach. Warto także zauważyć, że odsetki badanych uznających palenie marihuany lub haszyszu od czasu do czasu za czynność obarczoną dużym ryzykiem są wyraźnie niższe nie tylko od odsetków badanych traktujących częste picie dużych ilości napojów alkoholowych jako bardzo ryzykowne, ale także tych którzy jako bardzo ryzykowne traktują picie weekendowe, a nawet częste picie niewielkich ilości alkoholu. Oznacza to, że młodzież nie traktuje okazjonalnego używania przetworów konopi jako czegoś, co jest bardziej ryzykowne niż picie alkoholu, niezależnie od wzoru picia.

Dane na temat postrzegania ryzyka szkód w efekcie używania substancji psychoaktywnych prowadzą do wniosku, że młodzież jest dość dobrze zorientowana w skali zagrożeń. Nie ulega też ona stereotypom nadal obecnym wśród części starszego pokolenia, według których pojedyncze eksperymenty z narkotykami budzą znacznie większe zagrożenie niż częste używanie w dużych ilościach substancji legalnych, takich jak alkohol czy tytoń.

Używanie substancji psychoaktywnych w otoczeniu badanych

Odpowiedzi na pytanie o to, ile osób spośród przyjaciół respondenta używa substancji psychoaktywnych dostarczają uzupełniającego wskaźnika rozpowszechnienia używania tych środków przez młodzież. Wprawdzie z odpowiedzi respondentów nie można w prosty sposób wyliczyć liczby osób używających poszczególnych środków, ale mogą one w pewnym stopniu pełnić rolę kontrolną wobec oszacowań uzyskanych na podstawie informacji dotyczących używania tych substancji przez respondentów. Wskaźnik rozpowszechnienia używania substancji w najbliższym otoczeniu badanych można też z pewnymi zastrzeżeniami interpretować jako wskaźnik ryzyka sięgania po te substancje. Znaczne rozpowszechnienie substancji wśród przyjaciół respondenta może zwiększać szanse na to, że będzie on ich używał. Rozkłady odpowiedzi na to pytanie o to, ilu zdaniem respondenta jego przyjaciół używa poszczególnych substancji psychoaktywnych zawiera tabela 64. Badani na to pytanie odpowiadali przy użyciu skali której krańce wyznaczane były przez odpowiedzi: „nikt” i „wszyscy”.

Przedstawione w tabeli rozkłady odpowiedzi potwierdzają znaczne rozpowszechnienie używania przez młodzież substancji legalnych, przede wszystkim alkoholu i tytoniu. W klasach młodszych tylko 25,9% uczniów nie ma wśród przyjaciół nikogo, kto piłby, a 19,5% - kto by palił. W klasach starszych analogiczne odsetki wynoszą 10,5% oraz 13,8%. Jednocześnie w klasach młodszych 23,5% badanych twierdzi, że co najmniej większość bądź wszyscy ich przyjaciół pali i 18,1% twierdzi, że większość pije. W klasach starszych takich respondentów było odpowiednio 29,4% i 37,5%. Co dziesiąty 15-16 latek ma wśród przyjaciół osoby, które się upijają, wśród 17-18 latków ma takie osoby wśród swoich znajomych około 16%.

W klasach młodszych 33% młodych ludzi przyjaźni się z osobami palącymi konopie, w klasach starszych – 48,0%. Zdecydowanie rzadziej badani mają do czynienia z osobami używającymi innych substancji. Zarówno w klasach młodszych jak starszych przeważająca większość badanych twierdzi, że nikt z

przyjaciół nie używa tych środków. Zgodnie z oczekiwaniami rozpowszechnienie używania poszczególnych substancji psychoaktywnych innych niż alkohol w otoczeniu respondentów nie jest jednakowe.

Relatywnie najczęściej spotykamy tu leki uspokajające i nasenne przyjmowane bez przepisu lekarza. Do posiadania wśród przyjaciół osób przyjmujących takie leki w ten sposób przyznało się 20,3% badanych w młodszej grupie i 24,8% starszych uczniów.

Tabela 64. Ocena rozpowszechnienia używania substancji wśród przyjaciół

Kohorta		Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Młodsza kohorta (15-16 lat)	palą papierosy	19,5	33,9	23,2	20,2	3,3
	pije napoje alkoholowe	25,9	35,0	21,1	15,1	3,0
	upija się	46,6	32,0	12,2	7,5	1,7
	pali marihuanę lub haszysz	67,0	25,6	4,5	1,5	1,4
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	79,7	14,7	3,4	1,0	1,3
	bierze ecstasy	89,5	6,8	1,7	,7	1,3
	używa środków wziewnych	89,5	6,5	1,7	,7	1,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	palą papierosy	13,8	31,4	25,5	25,2	4,2
	pije napoje alkoholowe	10,5	25,2	26,9	30,0	7,4
	upija się	27,9	36,2	20,3	12,7	2,9
	pali marihuanę lub haszysz	52,0	36,2	8,2	2,6	1,1
	bierze środki uspokajające lub nasenne (bez przepisu lekarza)	75,8	19,7	2,4	1,1	1,1
	bierze ecstasy	90,6	6,4	1,5	,3	1,2
	używa środków wziewnych	92,6	4,8	1,2	,2	1,2

Rodzice a używanie substancji przez młodzież

Wśród różnych instytucji odpowiedzialnych za wychowanie młodego pokolenia najważniejsza rola zdaje się przypadać rodzinie. Także w kwestii używania substancji rodzina, a szczególnie rodzice, mogą mieć decydujący wpływ. Przyzwolenie ze strony rodziców lub brak zainteresowania stosunkiem dzieci do alkoholu i innych substancji może sprzyjać ich używaniu przez młodych ludzi a odpowiednio realizowana strategia wychowawcza może zapobiec podejmowaniu i ponawianiu doświadczeń z substancjami. Doniosłość profilaktycznej roli rodziny podkreślana była przez większość dorosłych badanych w ogólnopolskich badaniach ankietowych zrealizowanych w 2002 r. z inicjatywy Krajowego Biura ds. Przeciwdziałania Narkomanii i Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz powtórzonych w 2006 r. i 2010 r. przez Krajowe Biuro ds. Przeciwdziałania Narkomanii.

W referowanym tu badaniu zapytano uczniów, czy rodzice pozwalają im pić napoje alkoholowe tylko we własnym towarzystwie, także bez swojej obecności, czy też w ogóle zabraniają picia. Wyniki zestawiono w tabeli 65.

Większość badanych pierwszoklasistów deklaruje brak zgody rodziców na picie przez nich alkoholu. 65,7% badanych twierdzi, że na takie zachowanie nie pozwala im ojciec, a 67,4%, że picia zabrania matka. Tylko ok. 46% badanych ma pełne przyzwolenie ze strony rodziców. Dalsze ok. 17% deklaruje, że brak zgody ogranicza się do picia bez obecności rodziców.

W klasach starszych co trzeci badany nie ma zgody ze strony ojca lub matki na picie napojów alkoholowych. Około 15% 17-18 latków może spożywać alkohol w obecności rodziców a około 30% także bez obecności ojca lub matki.

Mniej dziwią wysokie odsetki uczniów ze starszej kohorty, którym rodzice pozwalają pić napoje alkoholowe, bowiem większość z nich do owej pełnoletności się zbliża, a niektórzy są już pełnoletni.

Porównanie wyników uzyskanych w województwie małopolskim zawartych w tabeli 65 z wynikami w całym kraju zestawionymi w tabeli 66 wskazuje na większe odsetki uczniów w województwie niż średnio w kraju, którym rodzice

bezwzględnie zabraniają picia alkoholu.

Tabela 65. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	65,7	17,0	4,7	12,6
	Matka	67,4	17,7	4,5	10,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	32,5	14,5	28,2	24,8
	Matka	32,9	16,7	27,8	22,6

Tabela 66. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Polska)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	56,2	20,2	6,3	17,2
	Matka	59,2	21,4	5,7	13,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	18,4	13,1	42,8	25,6
	Matka	18,8	14,1	45,8	21,3

Dziewczynki były bardziej liberalnie traktowane niż chłopcy, jeśli chodziło o pozwolenie ze strony rodziców na picie alkoholu. Właściwość tę dało się obserwować na obu poziomach nauki. Około 20% dziewcząt i 15% chłopców z młodszej kohorty miało zgodę na spożywanie napojów alkoholowych w obecności matki lub ojca. Bez obecności rodziców mogło pić między 3-4% chłopców i 4 - 5% dziewcząt.

Wśród 17- i 18-latków około 35% chłopców i około 30% dziewcząt nie dostało od rodziców zgody na picie alkoholu. W obecności matki i ojca mogło spożywać napoje alkoholowe około 15% chłopców i 14% - 18% dziewcząt. Z kolei bez obecności rodziców pozwolenie takie miało około 24%-26% chłopców i około 30% dziewcząt.

Tabela 67. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Chłopcy, Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	68,4	14,6	4,7	12,3
	Matka	70,6	14,9	3,7	10,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	32,1	15,2	26,2	26,5
	Matka	35,1	15,6	24,8	24,5

Tabela 68. Pozwolenie ze strony rodziców na picie napojów alkoholowych (Dziewczęta, Województwo Małopolskie)

Poziom klasy		Nigdy nie pozwala	Pozwala, ale tylko przy rodzicach	Pozwala także bez obecności rodziców	Trudno powiedzieć
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Ojciec	62,8	19,6	4,4	13,1
	Matka	63,9	20,9	5,3	9,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Ojciec	32,6	14,1	30,2	23,2
	Matka	30,7	18,1	30,4	20,8

Korzystanie z mediów społecznościowych i gier wideo

W kwestionariuszu zawarto pytania dotyczące korzystania z mediów społecznościowych takich jak Twitter, Facebook czy Skype oraz grania w gry na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola, czyli gier wideo. Diagnozowano symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich jak komputer, smartfon, konsola (tabela 69).

W młodszej i starszej grupie wiekowej, uszeregowanie symptomów według występowania jest podobne (odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak): 45,6% młodszej młodzieży i 51,1% starszej przyznało, że poświęca zbyt wiele czasu na gry. 34,9% 15-16 latków i 31,8% 17-18 latków zadeklarowało, że ich rodzice są przekonani, że za dużo czasu spędzają na graniu, a 15,8% młodszych dzieci i 14,4% starszych odczuwa zły humor jeśli jest pozbawione grania.

Nie odnotowano istotnych różnic w zakresie występowania symptomów nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook czy Skype wśród uczniów w województwa małopolskiego i w kraju ogółem. Ta prawidłowość dotyczy obu kohort.

Tabela 69. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Małopolskie).

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	21,1	24,5	22,4	19,1	12,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	4,7	11,0	20,6	33,0	30,6
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	14,8	20,1	18,6	25,3	21,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	24,3	26,8	21,8	17,7	9,4
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	4,4	10,0	21,8	36,5	27,4
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	13,2	18,5	21,1	23,8	23,4

Tabela 70. Symptomy nadmiernego korzystania z mediów społecznościowych, takich jak Twitter, Facebook, Skype (Polska).

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	23,7	26,9	22,3	16,3	10,9
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	6,7	9,9	22,2	32,1	29,1
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	16,3	21,0	18,8	23,6	20,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	27,6	27,6	19,7	15,8	9,2
	Zły humor jeśli brak możliwości uczestnictwa w tych mediach	4,6	9,4	21,8	34,9	29,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu w tych mediach	12,4	19,6	17,5	26,8	23,8

W młodszej populacji zarówno w dzień powszedni jak w trakcie weekendu czas spędzany na graniu zawierał się w przedziale od 2 do 3 godzin. W starszej grupie odsetki badanych deklarujących granie w różnych przedziałach czasowych rozkładały się równomiernie. Jeśli chodzi o spędzanie czasu na urządzeniach elektronicznych w weekendy to młodszy uczniowie również przeznaczają na to najczęściej 2-3 godziny. Podobnie jest wśród starszych respondentów badania. Jednak w weekendy obserwuje się znacznie wyższe odsetki uczniów (z młodszej i starszej kohorty), którzy przeznaczają na grę powyżej 4 godzin dziennie.

Tabela 71. Czas spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni (województwo małopolskie)

Kohorta		Nie korzystał	Pół godziny lub mniej	Ok. 1 godz.	Ok. 2-3 godz.	Ok. 4-5 godz.	6 godzin i więcej
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Typowy dzień roboczy	18,7	14,5	17,1	28,1	12,6	9,0
	Typowy dzień weekendowy	15,9	8,1	11,8	24,2	21,6	18,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Typowy dzień roboczy	26,0	12,9	18,0	23,7	12,4	6,9
	Typowy dzień weekendowy	19,9	9,9	12,0	22,0	18,7	17,6

Najwięcej osób z młodszej kohorty grało w ciągu ostatnich 7 dni poprzedzających badanie codziennie (25,9%). Podobnie jest w starszej kohorcie, gdzie co piąty uczeń grał codziennie. Warto podkreślić, że dość duże odsetki respondentów w ogóle nie grają na urządzeniach elektronicznych. W młodszej kohorcie jest to co piąty uczeń, a w starszej co trzeci.

Porównując liczbę dni spędzanych na graniu między uczniami z województwa małopolskiego i tych z populacji generalnej to w obu kohortach obserwuje się wartości zbliżone do siebie. Występujące różnice są niewielkie.

Tabela 72. Liczba dni spędzony na grach na urządzeniach elektronicznych w czasie ostatnich 7 dni

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie	19,5	21,3
	1 dzień	12,5	12,4
	2 dni	9,5	10,5
	3 dni	10,7	9,9
	4 dni	8,9	8,1
	5 dni	8,0	7,8
	6 dni	5,0	4,4
	7 dni	25,9	25,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie	28,1	28,6
	1 dzień	12,9	12,2
	2 dni	10,5	11,5
	3 dni	8,6	9,3
	4 dni	8,9	7,6
	5 dni	6,9	7,3
	6 dni	3,0	3,9
	7 dni	21,2	19,6

Najwięcej uczniów z młodszej kohorty zgłasza zaniepokojenie rodziców ilością czasu spędzanego na graniu (23,2% odpowiedzi zdecydowanie tak i raczej tak) oraz własne przekonanie o zbyt dużej ilości czasu poświęcanego na gry, a na trzecim zły humor, kiedy nie można grać. W starszej kohorcie na pierwszym miejscu znalazło się przekonanie o zbyt dużej ilości spędzanej na grze, na drugim przekonanie rodziców, że spędza się dużo czasu na graniu, a na trzecim zły humor.

Tabela 73. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (Małopolskie)

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	8,4	14,8	21,0	25,2	30,6
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,6	6,2	12,7	29,1	49,5
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	9,7	13,5	13,9	24,7	38,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,3	10,3	16,8	21,4	44,2
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,9	5,2	10,2	24,5	57,3
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,3	10,1	11,7	18,7	52,2

Tabela 74. Symptomy nadmiernego korzystania z gier na urządzeniach elektronicznych, takich komputer, smartfon, konsola (Polska)

Kohorta		Zdecydowanie tak	Raczej tak	Ani tak, ani nie	Raczej nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,9	14,6	18,9	24,9	33,7
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	3,3	4,9	12,8	28,2	50,8
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	9,7	12,6	13,8	22,5	41,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Przekonanie, że spędza się za dużo czasu na graniu	6,5	10,3	15,0	23,3	44,9
	Zły humor jeśli brak możliwości grania	2,4	4,3	9,7	22,3	61,2
	Przekonanie rodziców, że spędza się za dużo czasu na graniu	7,0	9,2	9,5	19,3	54,9

Gry hazardowe

Sektor gier i zakładów wzajemnych w Polsce obejmuje. takie formy działalności jak: loterie pieniężne, gry liczbowe, zakłady wzajemne, salony gry bingo, kasyna, salony gry na automatach, punkty gry na automatach o niskich wygranych. Gry hazardowe uprawiać można w internecie oraz poprzez uczestnictwo w loteriach SMS.

W porównaniu do innych problemów społecznych, hazardowi i problemom z nim związanym poświęca się niewiele uwagi w debacie publicznej. Hazard patologiczny, czyli uzależnienie od gier, w powszechnej opinii uznawane jest za stosunkowo marginalne zjawisko dotyczące niewielkiej liczby dorosłych mężczyzn. Hazard problemowy i patologiczny prowadzi do różnego rodzaju problemów zarówno u samych graczy, jak i u ich rodzin oraz najbliższego środowiska społecznego.

Szeroka oferta różnego rodzaju form gier hazardowych skłania do postawienia pytania o rozpowszechnienie uprawiania gier, które z czasem mogą doprowadzić do problemu hazardu.

Dane z tabeli 75. sugerują, że około jednej czwartej pierwszoklasistów (25,3%) oraz trzecioklasistów (24,7%) ma za sobą doświadczenia gry na pieniądze. W czasie ostatnich 12 miesięcy grało 18,8% 15-16 latków i 17,6% 17-18 latków. Z kolei w czasie 30 dni przed badaniem uczestniczyło w grach hazardowych 12,3% piętnasto-szesnastolatków i 10,6% siedemnasto-osiemnastolatków.

Porównanie wyników uzyskanych w Małopolsce z wynikami w całym kraju nie ujawnia znaczących różnic w rozpowszechnianiu grania w gry hazardowe w województwie i średnio w kraju. Różnice w młodszej kohorcie nie przekraczają 1 punktu procentowego. Natomiast w starszej 2-4 punktów procentowych.

Tabela 75. Granie w gry hazardowe, tj. takie gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	25,3	25,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	18,8	19,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	12,3	12,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	24,7	26,8
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	17,6	20,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,6	14,1

Następne pytanie dotyczyło częstotliwości stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem (tabela 76.). Najliczniejszą frakcję w obu kohortach stanowiły osoby, które grały raz na miesiąc lub rzadziej (12,5% w młodszej kohorcie i 10,2% w starszej kohorcie). Odsetek badanych, którzy grali 2-3 razy w tygodniu wynosił w młodszej kohorcie 5,2% oraz w starszej kohorcie 3,2%.

Wyniki uzyskane w Małopolsce nie odbiegają znacząco od wyników ogólnopolskich. W młodszej kohorcie różnice między województwem a krajem wynoszą około 1 punkt procentowy, a w starszej nie więcej niż 2 punkty procentowe.

Tabela 76. Częstotliwość stawiania pieniędzy w grach hazardowych w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie grał	78,3	79,7
	Raz na miesiąc lub rzadziej	12,5	11,5
	2-4 razy w miesiącu	3,9	4,1
	2-3 razy w tygodniu	5,2	4,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie grał	82,4	79,8
	Raz na miesiąc lub rzadziej	10,2	10,6
	2-4 razy w miesiącu	4,3	5,2
	2-3 razy w tygodniu	3,2	4,4

Uczniowie, jeśli grają w gry hazardowe najczęściej poświęcają na to mniej niż 30 minut w ciągu dnia (tabela 77). Robi tak 9,1% uczniów z młodszej kohorty oraz 11% uczniów ze starszej kohorty. Odsetek grających dwie godziny lub dłużej w młodszej kohorcie wynosi 4,7%, zaś w starszej 1,7%.

Podobne wyniki uzyskano w badaniu ogólnopolskim. Uczniowie z województwa małopolskiego nie różnią pod względem czasu spędzanego na grach hazardowych od średnie krajowej.

Tabela 77. Czas spędzany na grach hazardowych typowego dnia w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	79,4	79,9
	Mniej niż 30 minut	9,1	9,7
	Między 30 minut a 1 godzina	4,5	4,0
	Między 1 godzina a 2 godziny	2,2	2,1
	Między 2 godziny a 3 godziny	1,5	1,2
	3 godziny lub więcej	3,2	3,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	82,9	80,3
	Mniej niż 30 minut	11,0	10,7
	Między 30 minut a 1 godzina	3,2	4,2
	Między 1 godzina a 2 godziny	1,1	1,8
	Między 2 godziny a 3 godziny	0,1	0,9
	3 godziny lub więcej	1,6	2,2

Tylko niewielkie odsetki respondentów grały w gry hazardowe dłużej niż 2 godziny przy jednej okazji. Odsetki badanych, które przejawiały ten wzór grania były podobne w obu kohortach (20,4% w młodszej grupie i 17% w starszej). Podobne rozpowszechnienie można odnotować również porównując wyniki uzyskane w badaniu wojewódzkim do próby ogólnopolskiej. Różnice, które występują są niewielkie.

Tabela 78. Granie w gry hazardowe dłużej niż 2 godziny przy jednej okazji w czasie ostatnich 12 miesięcy

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	79,6	80,8
	Raz na miesiąc lub rzadziej	9,6	10,1
	2-4 razy w miesiącu	5,0	4,6
	2-3 razy w tygodniu	2,2	1,2
	4-5 razy w tygodniu	1,2	1,0
	6 lub więcej razy w tygodniu	2,3	2,3
Starsza kohorta (17-18 lat)	Nie w czasie ostatnich 12 miesięcy	83,0	81,0
	Raz na miesiąc lub rzadziej	9,9	10,8
	2-4 razy w miesiącu	4,2	4,0
	2-3 razy w tygodniu	1,0	1,5
	4-5 razy w tygodniu	,7	1,3
	6 lub więcej razy w tygodniu	1,1	1,4

W badaniu wyróżniono miejsca uprawiania hazardu – tradycyjne, takie jak bary, kluby i tym podobne oraz granie przez internet.

W tabeli 79 zestawiono dane na temat częstotliwości grania w poszczególne gry hazardowe przez uczniów z województwa małopolskiego, zaś w tabeli 80 przez uczniów z próby ogólnopolskiej.

W województwie w młodszej kohorcie największą popularnością cieszyły się zakłady sportowe (12,4%), loterie takie jak bingo, czy lotto (11,7%), gry na automatach (11,2%). Najmniejszą popularnością cieszyły się gry w karty (11,1%). Jednak różnice są bardzo niewielkie.

W starszej kohorcie najczęściej deklarowano obstawianie zakładów sportowych (10,6%), granie na loteriach takich jak bingo, czy lotto (9,8%), gry w karty (7,7%) a najrzadziej grę na automatach (7,3%).

Tabela 79. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w miejscach takich jak bary i kluby, itp. (Małopolskie)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	88,8	7,8	1,0	2,4
	Karty lub kości	88,9	6,2	2,3	2,6
	Loterie (bingo, lotto)	88,3	8,0	1,7	2,0
	Zakłady sportowe	87,6	5,6	2,8	4,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	92,7	5,2	,9	1,2
	Karty lub kości	92,3	5,2	1,2	1,3
	Loterie (bingo, lotto)	90,2	6,6	1,9	1,3
	Zakłady sportowe	89,4	4,4	3,4	2,9

Tabela 80. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem w miejscach takich jak bary i kluby, itp. (Polska)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	89,3	7,2	1,3	2,1
	Karty lub kości	89,8	5,7	2,2	2,4
	Loterie (bingo, lotto)	88,2	7,9	2,0	1,9
	Zakłady sportowe	87,0	6,3	2,8	4,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	93,3	5,2	,6	,9
	Karty lub kości	92,1	5,0	1,8	1,1
	Loterie (bingo, lotto)	90,0	7,1	1,9	1,0
	Zakłady sportowe	87,4	5,5	3,4	3,7

Nieznacznie większą popularnością cieszy się hazard uprawiany przez internet. Jeśli chodzi o popularność poszczególnych gier uprawianych w tej formie, to zarówno w młodszej jak i starszej kohorcie najbardziej popularne jest obstawianie zakładów sportowych (odpowiednio 13,8% i 12,7%). Trochę mniej popularne jest granie w karty i kości (odpowiednio 10,4% i 7,2%).

Tabela 81. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem przez internet (województwo małopolskie)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	91,7	5,0	1,3	2,0
	Karty lub kości	89,6	6,0	1,9	2,5
	Loterie (bingo, lotto)	91,7	4,8	2,0	1,6
	Zakłady sportowe	86,2	6,0	3,0	4,8
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,6	2,6	1,3	1,5
	Karty lub kości	92,8	4,8	1,3	1,0
	Loterie (bingo, lotto)	93,4	4,0	1,2	1,5
	Zakłady sportowe	87,3	5,1	4,1	3,5

Tabela 82. Częstotliwość grania w poszczególne gry hazardowe w czasie ostatnich 12 miesięcy przed badaniem przez internet (Polska)

Kohorta		W ogóle nie	Raz na miesiąc lub rzadziej	2-4 razy w miesiącu	2-3 razy w tygodniu
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Automaty	91,3	5,1	1,2	2,4
	Karty lub kości	91,3	4,0	1,9	2,7
	Loterie (bingo, lotto)	91,3	4,8	1,7	2,2
	Zakłady sportowe	86,6	5,5	3,3	4,6
Starsza kohorta (17-18 lat)	Automaty	94,1	3,8	1,0	1,1
	Karty lub kości	92,4	4,5	1,9	1,2
	Loterie (bingo, lotto)	92,9	4,7	1,3	1,2
	Zakłady sportowe	84,2	6,4	5,1	4,2

W badaniu zastosowano dwa wskaźniki grania problemowego (tabela 83). Pierwszy to potrzeba stawiania w grze coraz większych pieniędzy, a drugi to okłamywanie kogoś ważnego dla respondenta w sprawie tego jak dużo gra w gry hazardowe.

Potrzebę stawiania coraz większych pieniędzy wyraziło 9,7% uczniów z młodszej kohorty oraz 7,9% uczniów ze starszej kohorty. Kłamanie w sprawie tego jak wiele się gra okazało się nieco mniej rozpowszechnione, ok. 4% 15-16 latków i 2,8% 17-18 latków przyznało się do tego zachowania. Obydwa symptomy problemowego grania przejawiało 2,8% pierwszoklasistów oraz 1,8% badanych ze starszej kohorty z województwa małopolskiego. Na poziomie populacji, dwa symptomy problemowego hazardu przejawiało 2,9% 15-16 latków i 2,6% 17-18 latków.

Porównując wyniki uzyskane w województwie małopolskim z uzyskanymi na poziomie kraju odnotować trzeba brak istotnych różnic.

Tabela 83. Symptomy grania problemowego w gry hazardowe

Kohorta		Małopolskie	Polska
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	9,7	9,0
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	4,2	4,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Potrzeba stawiania coraz większych pieniędzy	7,9	8,9
	Kłamanie w sprawie tego, jak wiele się gra	2,8	3,7

Wiarygodność wyników

W badaniu zastosowano dwa mechanizmy sprawdzające wiarygodność uzyskanych wyników. Pierwszy, to pytanie o używanie nieistniejącego narkotyku nazwanego relewin. Jak pamiętamy z cytowanych już wyników używanie tego środka chociaż raz w życiu zadeklarowało 1,6% pierwszoklasistów oraz 2% trzecioklasistów.

Próbą przybliżenia skali możliwego zatajania swoich doświadczeń z narkotykami w odpowiedziach na pytania ankiety było pytanie, które brzmiało: Gdybyś kiedykolwiek używał(a) marihuany lub haszyszu, czy sądzisz, że napisał(a)byś to w tym kwestionariuszu? Rozkłady odpowiedzi na to pytanie zawarto w tabelach 84-85.

W młodszej kohorcie 23,6% badanych zadeklarowało brak zaufania twierdząc, że nie przyznałoby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby taki fakt miał miejsce. W starszej kohorcie analogiczny odsetek był niższy i wynosił 16,3%.

W obu kohortach odsetki uczniów gotowych zataić w badaniu swoje doświadczenia z przetworami konopi w województwie małopolskim nie odbiegają od średniej ogólnopolskiej (tabela 85). Można zatem założyć, iż ewentualne skrzywienie wyników w szacowaniu rozpowszechnienia używania przetworów konopi w województwie nie będzie odbiegać od średniej ogólnopolskiej.

Tabela 84. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (województwo małopolskie)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	17,6	28,2	30,6	7,1	16,5
Starsza kohorta (17-18 lat)	28,4	31,2	24,1	6,1	10,2

Tabela 85. Poziom zaufania respondentów – rozkład odpowiedzi na pytanie o to, czy badany odpowiadając na ankietę przyznałby się do używania marihuany lub haszyszu, gdyby ich używał (Polska)

Poziom klasy	Już to napisałem w tej ankiecie	Zdecydowanie tak	Chyba tak	Chyba nie	Zdecydowanie nie
Młodsza kohorta (15-16 lat)	21,4	27,6	30,2	7,4	13,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	32,8	29,9	24,2	5,4	7,7

Dynamika problemu w Województwie Małopolskim w latach 2015-2024

Badanie zrealizowane we Województwie Małopolskim w 2024 r. jest trzecim z kolei badaniem ESPAD przeprowadzonym w tym województwie. Dzięki temu możemy prześledzić zmianę podstawowych wskaźników używania alkoholu i narkotyków.

Palenie tytoniu

Zestawienie wyników uzyskanych w Województwie Małopolskim w latach 2015-2024 wskazuje na podobne tendencje w obu badanych kohortach (tabela 86). Po stabilizacji palenia w latach 2015-2019, w 2024 roku odnotowano spadek palenia kiedykolwiek w życiu oraz w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem. Trendy te obserwowane są w obu kohortach.

Tabela 86. Palenie tytoniu

Poziom Klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	47,5	47,3	32,5
	W czasie 30 dni przed badaniem	21,2	25,0	15,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	67,2	69,0	52,4
	W czasie 30 dni przed badaniem	40,6	43,0	26,3

Picie alkoholu

Porównanie wyników odnoszących się do rozpowszechnienia picia napojów alkoholowych przez uczniów w latach 2015, 2019 z tymi uzyskanymi w 2024 roku wskazuje na trend spadkowy picia napojów alkoholowych kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem w każdej z wyróżnionych kohort. Spadek odnotowany w badaniach w 2024 roku jest najwyższy w historii pomiarów.

Tabela 87. Picie napojów alkoholowych

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	74,9	73,5	65,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	61,3	61,6	50,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	40,9	38,8	29,1
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	93,0	94,4	83,9
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	89,3	92,4	76,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	80,1	81,5	58,1

Wskaźniki upijania się małopolskiej młodzieży wykazują tendencję spadkową (tabela 85). Jedynie upijanie się w czasie ostatnich 30 dni w nie uległo zmianie.

Tabela 88. Silne upicie się

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	26,9	30,2	23,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	20,1	24,8	19,1
	W czasie 30 dni przed badaniem	10,0	9,9	9,9
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	57,5	65,0	49,5
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	42,6	52,5	38,2
	W czasie 30 dni przed badaniem	17,1	20,5	20,1

Jak to już zostało wcześniej wspomniane sięganie po napoje alkoholowe oraz rozmiary picia zależne są, przynajmniej w pewnym stopniu, od postaw i

oczekiwań wobec alkoholu. Dlatego warto zobaczyć, z jakimi trendami mamy do czynienia w tej kwestii.

Porównanie wyników badania z 2024 r. z wynikami uzyskanymi w 2015 i 2019 r. w młodszej kohorcie wskazuje na wzrost potwierdzeń większości antycypacji, negatywnych. Uczniowie z tej grupy w coraz wyższych odsetkach oceniają prawdopodobieństwo wystąpienia tych konsekwencji po wypiciu alkoholu. Jeśli chodzi o pozytywne efekty picia alkoholu to spadają one bądź utrzymują się na podobnym poziomie co w 2019 roku.

Inaczej jest w przypadku młodzieży ze starszej kohorty. Tutaj obserwujemy spadek potwierdzeń oczekiwań negatywnych oraz pozytywnych konsekwencji picia, za wyjątkiem oczekiwania złego samopoczucia po picciu alkoholu.

Odnotowane powyżej zmiany nie kwestionują ogólnego obrazu oczekiwań, w którym nadal przeważają antycypacje o pozytywnym charakterze.

Tabela 89. Oczekiwania wobec alkoholu (Wybór odpowiedzi „bardzo prawdopodobne” na pytanie o spodziewane konsekwencje picia napojów alkoholowych)

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Poczuje się odprężony	23,7	18,2	14,6
	Będę miał kłopoty z policją	10,5	7,8	8,5
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	16,6	12,2	16,2
	Poczuje się szczęśliwy	16,7	12,7	12,7
	Zapomnę o swoich problemach	17,9	12,6	14,0
	Nie będę w stanie przestać pić	8,9	6,8	6,6
	Będę miał kaca	15,5	13,0	11,6
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	17,9	14,6	14,0
	Zrobię coś, czego będę żałował	16,0	13,7	13,5
	Będę się świetnie bawić	21,0	18,6	13,9
	Zrobi mi się niedobrze	16,4	12,3	14,2
Starsza kohorta (17-18 lat)	Poczuje się odprężony	31,4	26,5	19,3
	Będę miał kłopoty z policją	5,7	6,1	3,7
	Zaszkodzi to mojemu zdrowiu	9,6	8,2	10,3
	Poczuje się szczęśliwy	18,5	15,3	12,3
	Zapomnę o swoich problemach	20,9	12,3	10,5
	Nie będę w stanie przestać pić	5,1	6,2	4,5
	Będę miał kaca	14,8	13,7	11,4
	Będę bardziej przyjazny i towarzyski	24,2	22,6	16,5
	Zrobię coś, czego będę żałował	10,9	9,6	9,1
	Będę się świetnie bawić	26,3	22,5	17,6
	Zrobi mi się niedobrze	9,3	11,7	12,5

Używanie innych substancji psychoaktywnych

Dane o rozpowszechnieniu używania kiedykolwiek w życiu poszczególnych substancji w latach 2015-2024 w województwie małopolskim zawiera tabela 90. Porównanie wyników obecnego badania z badaniem zrealizowanym w 2015 i 2019 roku pokazuje spadek używania najbardziej popularnych substancji takich jak przetwory konopi w obu grupach respondentów. W porównaniu do 2019 roku różnica wynosi 5% - 12%. W przypadku pozostałych substancji to w młodszej kohorcie obserwuje się wzrost odsetka ich rozpowszechnienia za wyjątkiem używania substancji wziewnych o około 3 punkty procentowe i LSD (0,4%). Podobnie jest w starszej kohorcie, gdzie na przestrzeni 5 lat można zaobserwować spadek używania wszystkich wymienionych substancji, za wyjątkiem sterydów.

Tabela 90. Używanie substancji kiedykolwiek w życiu

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Marihuana lub haszysz	19,9	18,3	13,4
	Substancje wziewne	9,4	8,1	5,0
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	15,4	13,7	14,1
	Amfetamina	4,7	2,7	2,7
	LSD lub inne halucynogeny	5,1	3,0	2,6
	Crack	2,8	1,5	2,1
	Kokaina	4,8	2,6	3,0
	Heroina	2,9	1,6	2,0
	Ecstasy	3,9	3,2	3,2
	Sterydy anaboliczne	2,6	1,9	3,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Marihuana lub haszysz	34,0	38,9	26,0
	Substancje wziewne	8,2	7,9	6,6
	Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	16,8	20,0	19,7
	Amfetamina	5,2	6,6	3,7
	LSD lub inne halucynogeny	4,5	5,4	4,4
	Crack	1,5	2,1	2,0
	Kokaina	3,6	5,3	3,3
	Heroina	1,4	2,8	2,0
	Ecstasy	3,3	6,9	2,8
	Sterydy anaboliczne	1,3	2,9	3,0

W grupie uczniów z województwa małopolskiego można zaobserwować spadek używania przetworów konopi kiedykolwiek w życiu, w czasie ostatniego roku oraz w ostatnim miesiącu przed badaniem. Różnice w używaniu tych substancji między tymi dwoma pomiarami wynoszą w młodszej kohorcie około 3% - 6%. W starszej kohorcie te różnice są jeszcze większe i wynoszą 8% - 12%.

Tabela 91. Używanie przetworów konopi

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	19,9	18,3	13,4
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	15,9	15,7	10,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	9,4	9,8	6,0
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	34,0	37,2	26,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	26,1	30,4	18,7
	W czasie 30 dni przed badaniem	13,1	16,3	8,1

Dane na temat używania dopalaczy zawarto w tabeli 92. Sugerują one wzrost rozpowszechnienia używania tych substancji kiedykolwiek w życiu w obydwu kohortach. Wśród młodszych respondentów obserwujemy wzrost w użyciu tych substancji w czasie ostatnich 30 dni przed badaniem i utrzymanie na tym samym poziomie odsetka używających w czasie ostatnich 12 miesięcy przed pomiarem.

W starszej kohorcie odsetki używających dopalaczy w czasie ostatnich 12 miesięcy i 30 dni przed badaniem nieznacznie spadły.

Tabela 92. Używanie dopalaczy

poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,4	4,1	5,2
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	6,9	4,0	4,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	4,3	3,2	3,4
Starsza kohorta (17-18 lat)	Kiedykolwiek w życiu	8,7	5,7	6,0
	W czasie 12 miesięcy przed badaniem	4,7	4,1	4,0
	W czasie 30 dni przed badaniem	2,9	3,3	2,1

Dostępność substancji psychoaktywnych

Dane zawarte w tabeli 93. pozwalają na prześledzenie zmian w dostępności poszczególnych substancji w ocenach młodzieży jakie dokonały się w czasie ostatnich pięciu lat.

Porównując wyniki uzyskane w pomiarze w 2024 roku do tych z 2015 i 2019 roku to w grupie uczniów z młodszej kohorty można dostrzec spadki w postrzeganej dostępności wszystkich analizowanych substancji, za wyjątkiem amfetaminy, leków uspokajających i nasennych oraz ekstazy. Największy spadek w dostępności odnotowano w przypadku papierosów (około 10%), piwa (około 7%), wina (około 9%), wódki (około 7%). W przypadku pozostałych substancji spadki te są niższe.

Wśród 17- i 18-latków odnotowano spadek w dostępności każdej z wymienionych w tabeli substancji. Tutaj również największe spadki odnotowano w przypadku dostępności do papierosów (około 24%), piwo (około 24%), wino (około 30%), wódka (około 30%).

Tabela 93. Ocena dostępności poszczególnych substancji jako bardzo znacznej (substancje bardzo łatwe do zdobycia)

Poziom klasy		2015	2019	2024
Młodsza kohorta (15-16 lat)	Papierosy	40,0	38,8	29,7
	Piwo	46,6	43,3	36,0
	Wino	36,9	35,8	26,1
	Wódka	36,3	33,9	26,3
	Marihuana lub haszysz	15,3	14,2	12,0
	Amfetamina	6,5	4,7	5,3
	Leki uspokajające lub nasenne	24,6	20,7	21,3
	Ecstasy	5,9	5,8	6,0
	Dopalacze	14,8	8,4	7,7
Starsza kohorta (17-18 lat)	Papierosy	67,9	78,9	54,3
	Piwo	75,0	85,7	61,8
	Wino	69,7	83,5	56,5
	Wódka	66,3	82,6	55,0
	Marihuana lub haszysz	20,8	22,5	17,7
	Amfetamina	6,6	7,9	5,7
	Leki uspokajające lub nasenne	26,7	25,4	24,8
	Ecstasy	6,2	9,4	6,7
	Dopalacze	15,4	10,6	6,1

WNIOSKI I REKOMENDACJE

Wyniki badania przeprowadzonego w województwie małopolskim w 2024 roku w porównaniu z danymi ogólnopolskimi wskazują na kilka kluczowych obszarów wymagających uwagi zarówno w zakresie profilaktyki, jak i interwencji. Młodzież z tego regionu jest w podobnym stopniu narażona na wpływ legalnych substancji psychoaktywnych, takich jak alkohol, jak ich rówieśnicy w całym kraju. Mimo że częste i nadmierne picie alkoholu występuje w województwie rzadziej niż średnio w Polsce, dostępność alkoholu oceniana jako łatwa była podobnym poziomie wśród badanych uczniów z regionu. Ekspozycja na propozycje spożycia alkoholu była niższa w województwie małopolskim, co sugeruje pewne pozytywne efekty działań profilaktycznych. Warto zauważyć niższy poziom rozpowszechnienia używania marihuany w województwie, co stanowi pozytywny wskaźnik, jednak w przypadku innych substancji nielegalnych różnice w poziomie eksperymentowania i częstego używania w porównaniu z resztą kraju były minimalne. Istotnym problemem pozostaje dostępność nielegalnego alkoholu, takiego jak bimbler, który był oferowany znaczącej liczbie młodych osób w regionie.

Kluczowym wyzwaniem w zakresie profilaktyki jest nadal wysoki poziom spożycia alkoholu, szczególnie piwa i wódki, oraz towarzysząca temu tendencja młodzieży do bagatelizowania ryzyka związanego z jego konsumpcją. Aby odpowiedzieć na te potrzeby, niezbędne jest opracowanie i wdrożenie programów edukacyjnych, które w sposób rzetelny, oparty na dowodach naukowych i przystępny dla młodzieży przedstawiają zagrożenia zdrowotne związane z alkoholem. Kluczowe jest dostosowanie przekazu do doświadczeń, postaw i przekonań młodzieży, unikanie demonizowania alkoholu oraz włączenie rodzin w działania edukacyjne w celu zwiększenia ich skuteczności. Równolegle należy ograniczyć fizyczną i ekonomiczną dostępność alkoholu poprzez skuteczne egzekwowanie zakazu sprzedaży alkoholu niepełnoletnim oraz rozważenie redukcji liczby punktów sprzedaży alkoholu w regionach o szczególnie dużym nasyceniu takimi miejscami. Ważnym uzupełnieniem

działań prewencyjnych jest rozwój oferty redukcji szkód skierowanej do młodych osób już angażujących się w ryzykowne zachowania, takie jak nadmierne picie alkoholu czy używanie substancji psychoaktywnych.

Rekomendacje:

1. Opracowanie i wdrożenie programów edukacyjnych skierowanych do młodzieży, które uwzględnią ich realne doświadczenia i skutecznie przekażą informacje o zagrożeniach związanych z nadmiernym spożyciem alkoholu.
2. Zwiększenie skuteczności kontroli sprzedaży alkoholu niepełnoletnim oraz podjęcie działań w kierunku ograniczenia liczby punktów sprzedaży alkoholu w regionach o wysokiej dostępności.
3. Rozwinięcie oferty działań redukujących szkody, które skupią się na wsparciu młodych ludzi angażujących się w ryzykowne zachowania, w celu minimalizacji negatywnych skutków ich stylu życia.

Przypisy

1. Okulicz-Kozaryn K., Sierosławski J. (2007) Validation of the „problematic use of narcotics” (PUN) screening test for drug using adolescents. *Addictive Behaviors* 32 (2007), 640-646.
2. Beck F, & Legleye S. (2003). Drogues et adolescents. Usages de drogues et contextes d’usage entre 17 et 19 ans, évolutions récentes, ESCAPAD (2002). Paris: OFDT.
3. Kafetzopoulos E. (2006) Risk and protective factors in adolescent and youth drug use. W: Young people and Drugs. Care and Treatment. Strasbourg. Pompidou Group, Council of Europe.